

Vrije Universiteit Brussel

Exploratief onderzoek naar de bijdrage die het jeugdwerk kan leveren tot het toegankelijker maken van de jeugdhulpverlening binnen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Eindwerk in de Sociale en Culturele Agogische Wetenschappen, Vrijetijdsagogiek

Student: Bert Vangoidtsenhoven

Promotor: Prof. Dr. A.L.T. Notten

Opdrachtgever: vzw Brusselse Welzijns- en gezondheidsRaad

Academiejaar 2004-2005

WETENSCHAPSwinkel

Brussel

Exploratief onderzoek naar de bijdrage die het jeugdwerk kan leveren tot het toegankelijker maken van de jeugdhulpverlening binnen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Eindwerk voorgelegd voor het behalen van de graad van licentiaat in de sociaal-culturele agogiek door

Vangoidtsenhoven Bert

Academiejaar 2004-2005

Promotor: Prof. Dr. A.L.T. Notten

Aantal woorden: 14778

DANKWOORD

Ik ga hier een woordje richten
hierbij probeer ik te dichten,
naar alle mensen
waardoor ik mij deze thesis kon wensen
in het bijzonder dank ik mijn promotor,
Prof. A.L.T. Notten, de motor
achter het tot stand komen van deze verhandeling

Mijn lieve ouders bedank ik speciaal
al is hier geen plaats voor een lang verhaal
zij lieten mij studeren
steunden me bij het leren.
Zij stonden steeds paraat,
Bij het verrichten van deze daad.

Ook dank ik Marian,
voor het verlenen van de onderzoeksopdracht
Nele,
voor de hulp en de steun bij het schrijven
Tiny en Geneviève
voor het nalezen van de thesis
Alle respondenten,
voor hun enthousiasme, wijsheid en tijd

SAMENVATTING

VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL
FACULTEIT VOOR PSYCHOLOGIE
EN EDUCATIEWETENSCHAPPEN

EINDVERHANDELING

acad.jaar 2004/2005

Naam: Vangoidtsenhoven Bert

Richting: 2de lic. vrijetijdsagogiek

Titel verhandeling & promotor:

Exploratief onderzoek naar de bijdrage die het jeugdwerk kan leveren tot het toegankelijker maken van de jeugdhulpverlening binnen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Promotor: Prof. Dr. A.L.T. Notten

Samenvatting:

De licentiaatverhandeling is een exploratief onderzoek naar de opinie van medewerkers van de Brusselse Werkingen voor Maatschappelijk Kwetsbare Jongeren, jeugdhulpverleners en andere sleutelinformanten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest over de raakvlakken tussen de sector van het jeugdwelzijnswerk en de sector van de jeugdhulpverlening.

Wij zijn tot het onderwerp van deze eindverhandeling gekomen door de vaststelling uit het BWR-rapport (2003): *Jeugdhulpverlening: een recht voor alle Brusselse jongeren*, dat maatschappelijk kwetsbare jongeren vlugger rechtstreeks in aanraking komen met het Comité Bijzondere Jeugdzorg (CBJ) en de (jeugd)rechtbank. Voorafgaand hebben ze vaak onvoldoende gebruik gemaakt of kunnen maken van andere meer vrijwillige dienst –en hulpverleningsvoorzieningen, die misschien de stap naar CBJ en de (jeugd)rechtbank hadden kunnen verhinderen.

Vanuit deze vaststelling, die tevens een grote bezorgdheid met zich meebrengt, wordt de relatie tussen het jeugdwelzijnswerk en de jeugdhulpverlening onderzocht met het oog op het beter bereiken van maatschappelijk kwetsbare jongeren tussen de 12 en 25 jaar door de jeugdhulpverlening in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

We bekijken a.d.h.v. semi-gestructureerde interviews welk overleg, samenwerking en interactie er is tussen beide sectoren en wat de wensen naar de toekomst toe zijn voor de doelgroep van 12 tot 25-jarigen.

De verzamelde kennis en inzichten moeten de sectoren aanzetten om praktische toepassingsmogelijkheden uit te werken, om kwetsbare groepen jongeren beter te bereiken, rekening houdend met de specifieke Brusselse context.

BEKNOPTE INHOUD

VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL
FACULTEIT VOOR PSYCHOLOGIE
EN EDUCATIEWETENSCHAPPEN

EINDVERHANDELING

acad.jaar 2004/2005

Naam: Vangoidtsenhoven Bert

Richting: 2de lic. vrijetijdsagogiek

Titel verhandeling & promotor:

Exploratief onderzoek naar de bijdrage die het jeugdwerk kan leveren tot het toegankelijker maken van de jeugdhulpverlening binnen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Promotor: Prof. Dr. A.L.T. Notten

Beknopte inhoud:

Maatschappelijk kwetsbare jongeren komen vlugger rechtstreeks in aanraking met het Comité Bijzondere Jeugdzorg (CBJ) en de (jeugd)rechtbank. Voorafgaand hebben ze vaak onvoldoende gebruik gemaakt of kunnen maken van andere meer vrijwillige dienst –en hulpverleningsvoorzieningen, die misschien de stap naar CBJ en de (jeugd)rechtbank hadden kunnen verhinderen.

Vanuit deze vaststelling, die tevens een grote bezorgdheid met zich meebrengt, wordt de relatie tussen het jeugdwelzijnswerk en de jeugdhulpverlening onderzocht met het oog op het beter bereiken van maatschappelijk kwetsbare jongeren tussen de 12 en 25 jaar door de jeugdhulpverlening in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

LIJST MET GEBRUIKTE AFKORTINGEN

ASO	Algemeen Secundair Onderwijs
AWW	Algemeen Welzijnswerk
BJB	Bijzondere Jeugdbijstand
BOJ	Brussels Overleg Jeugdzorg
BRES	Brussels Steunpunt voor werkingen met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren
BSO	Beroeps Secundair Onderwijs
Buso	Buitengewoon Secundair Onderwijs
BWR	Brusselse Welzijns –en gezondheidsRaad
CAW	Centrum Algemeen Welzijnswerk
CBJ	Comité Bijzondere Jeugdzorg
CLB	Centrum voor Leerlingenbegeleiding
CGGZ	Centrum Geestelijke GezondheidsZorg
IJH	Integrale Jeugdhulpverlening
JAC	Jongeren Advies Centrum
JIP	Jongeren Informatie Punt
JIP-WMKJ	Jongereninformatiepunt – Werking Maatschappelijk Kwetsbare Jongeren (Sociale Permanentie WMKJ)
MDJ	Moeilijk Doorverwijsbare Jongeren
MOF	Misdrijf Omschreven Feit
PIT	Project Intensieve Trajectbegeleiding
POS	Problematische Opvoedingssituatie
TSO	Technisch Secundair Onderwijs
VGC	Vlaamse Gemeenschapscommissie
WMKJ	Werking Maatschappelijk Kwetsbare Jongeren

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING

- 1 SITUERING VAN HET ONDERZOEK.....1
- 2 PROBLEEMSTELLING..... 1
- 3 OPBOUW VAN HET ONDERZOEK.....2

THEORETISCH KADER OP BASIS VAN EEN LITERATUURSTUDIE

1. DE THEORIE VAN DE MAATSCHAPPELIJKE KWETSBAARHEID..... ..3
 - 1.1. DE VICIEUZE CIRKEL VAN DE MAATSCHAPPELIJKE KWETSBAARHEID..... ..4
 - 1.2. HET ALLOCHTOON ZIJN VORMT EEN BIJKOMEND KWETSEND ELEMENT.... ..5
2. PROBLEEMGEDRAG EN HULPZOEKGEDRAG..... ..6
3. PREVENTIE..... ..7
4. HET JEUGDWELZIJNSWERK..... ..8
5. DE INTEGRALE JEUGDHULPVERLENING..... .. 10
6. DE RELATIE JEUGDWERK – INTEGRALE JEUGDHULPVERLENING..... .. 12

METHODOLOGISCH KADER

1. ONDERZOEKSVRAGEN..... ..14
2. RESPONDENTENKEUZE..... .. 16
3. KWALITATIEVE ONDERZOEKSMETHODE..... .. 18
4. VERZAMELING EN VERWERKING ONDERZOEKSGEGEVENS..... .. 19

ANALYSE VAN DE ONDERZOEKSGEGEVENS

1. WIE ZIJN DE BEREIKTE JONGEREN?	20
1.1. BEREIKTE JONGEREN IN HET JEUGDWELZIJSWERK.....	20
1.2. BEREIKTE JONGEREN IN DE JEUGDHULPVERLENING.....	21
2. WIE ZIJN DE NIET-BEREIKTE JONGEREN?	22
2.1. NIET-BEREIKTE JONGEREN IN HET JEUGDWELZIJSWERK.....	22
2.2. NIET-BEREIKTE JONGEREN IN DE JEUGDHULPVERLENING.....	23
3. IN WELKE MATE ZIJN ORGANISATIES AANGEPAST AAN MAATSCHAPPELIJK KWETSBAAR JONGEREN?	25
3.1. HET AANBOD VAN HET JEUGDWELZIJSWERK.....	25
3.2. HET AANBOD VAN DE JEUGDHULPVERLENING.....	26
3.3. HET PERSONEEL IN HET JEUGDWELZIJSWERK.....	27
3.4. HET PERSONEEL IN DE JEUGDHULPVERLENING.....	28
3.5. DE WERVING VAN DE JONGEREN IN HET JEUGDWELZIJSWERK.....	29
3.6. DE WERVING VAN DE JONGEREN IN DE JEUGDHULPVERLENING.....	29
4. HOE GAAN WMKJ'S OM MET PROBLEMEN?	30
4.1. PREVENTIE.....	30
4.2. SANCTIES BIJ NORMOVERTREDING.....	32
4.3. DE HULPVERLENINGSCAPACITEITEN VAN HET PERSONEEL UIT DE WMKJ'S.....	32
4.4. HET INSPELEN OP DE VRAGEN VAN DE JONGEREN.....	34
5. WELKE CONTACTEN ZIJN ER TUSSEN DE ORGANISATIES VOOR JEUGDHULPVERLENING?	36
5.1. PREVENTIE.....	36
5.2. TUSSENTIJDSE EVALUATIE VAN HET PLAN INTEGRALE JEUGDHULPVERLENING.....	36
5.3. DE HUIDIGE CONTACTEN TUSSEN ORGANISATIES.....	37
6. WELKE CONTACTEN ZIJN ER TUSSEN DE SECTOR VAN DE JEUGDHULPVERLENING EN DE AANBIEDERS VAN VRIJE TIJD?	39
6.1. DE CONTACTEN TUSSEN DE JEUGDHULPVERLENING EN HET JEUGDWELZIJSWERK.....	39
6.2. HET JEUGDWELZIJSWERK EN HET PLAN INTEGRALE JEUGDHULPVERLEING.....	41

CONCLUSIES & AANBEVELINGEN

1. CONCLUSIES	43
2. AANBEVELINGEN	47
2.1. WERKVELD.....	47
2.2. BELEID.....	49
2.3. VERDER ONDERZOEK.....	50

BIJLAGEN

- 1. VOORSTELLING JEUGDHULPVERLENINGORGANISATIES**
 - 1.1. CAW
 - 1.2. CGGZ
 - 1.3. CLB
 - 1.4. BJB
- 2. IMPLEMENTATIETABEL INTEGRALE JEUGDHULPVERLENING**
- 3. VRAGENLIJSTEN**
 - 3.1. JEUGDWELZIJNSWERK
 - 3.2. JEUGDHULPVERLENING
- 4. BEZOCHTE ORGANISATIES, GECONTACTEERDE PERSONEN, DATA**
 1. SLEUTELINFORMANTEN
 2. WERKINGEN MAATSCHAPPELIJK KWETSBARE JONGEREN EN JIP-WMKJ'S
 3. JEUGDHULPVERLENING
- 5. BIJGEWOONDE STUDIEDAG EN CONGRES**

BIBLIOGRAFIE

- 1. INTERNETBRONNEN**
- 4. BOEKEN – TIJDSCHRIFTARTIKELS – ONDERZOEKEN – ANDERE BRONNEN**

INLEIDING

1. SITUERING VAN HET ONDERZOEK

Het onderzoek sluit aan bij het rapport 'Jeugdhulpverlening: een recht voor alle Brusselse jongeren' (2003). De Brusselse Welzijns –en gezondheidsRaad (BWR) is de auteur van dit rapport. Het rapport is tot stand gekomen vanuit een intersectorale bezorgdheid die binnen de Brusselse jeugdhulpverlening gegroeid is over het feit dat groepen van jongeren binnen de jeugdhulpverlening onvoldoende bereikt worden.

Dit onderzoek kan een aanzet vormen tot het concreet uitwerken van oplossingen, door linken te leggen tussen het jeugdwerk en de jeugdhulpverlening. Met de bekomen resultaten willen wij aanbevelingen en suggesties doen naar de sectoren, de ondersteuningskaders en het beleid.

Voor de opmaak van deze eindverhandeling vertrekken wij van het jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare jongeren, ook wel met de term "jeugdwelelijnswerk" omschreven. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest telt acht Werkingen Maatschappelijk Kwetsbare Jongeren, kortweg WMKJ's.

De sector van de jeugdhulpverlening belichten wij a.d.h.v. vier deelsectoren: de Centra Algemeen Welzijnswerk (CAW), de Centra Geestelijke GezondheidsZorg (CGGZ), de Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB) en de Bijzondere Jeugdbijstand (BJB). De voorstelling en de werkingsprincipes van de deelsectoren vindt u in bijlage 1.

2. PROBLEEMSTELLING

Preventie-initiatieven missen vaak hun doel bij de maatschappelijk kwetsbare jongeren. Zij worden vaak nog eens bijkomend gediscrimineerd en gekwetst door maatschappelijke instellingen.

Voorafgaand hebben zij vaak onvoldoende gebruik gemaakt of kunnen maken van meer vrijwillige dienst –en hulpverleningsvoorzieningen, die misschien de stap naar het Comité Bijzondere Jeugdzorg (CBJ) en de (jeugd)rechtbank hadden kunnen verhinderen.

Vanuit deze vaststelling, die tevens een grote bezorgdheid met zich meebrengt, zal dit onderzoek worden opgezet. **Wij willen de relatie tussen het jeugdwelzijnswerk en de jeugdhulpverlening onderzoeken met het oog op het beter bereiken van maatschappelijk kwetsbare jongeren door de jeugdhulpverlening.**

Hierbij formuleren wij vier hypothesen waarrond ons theoretisch en empirisch luik is opgebouwd:

1. De vrijwillige jeugdhulpverlening bereikt onvoldoende maatschappelijk kwetsbare jongeren.
2. Het jeugdwelzijnswerk bereikt maatschappelijk kwetsbare jongeren beter dan de vrijwillige jeugdhulpverlening.
3. Het jeugdwelzijnswerk en de jeugdhulpverlening kennen elkaar onvoldoende.
4. Een intenser contact tussen het jeugdwelzijnswerk en de vrijwillige jeugdhulpverlening is in het voordeel van maatschappelijk kwetsbare jongeren.

Op een verkennende wijze onderzoeken wij welk overleg, samenwerking en interactie er tussen beide sectoren is en wat de wensen voor de toekomst zijn. Vooraleer een goed antwoord op de centrale vraag te formuleren, maken wij een korte analyse van beide sectoren. Zo wordt de dieperliggende problematiek in beide sectoren zichtbaar.

De verzamelde kennis en inzichten moeten de sectoren aanzetten om praktische toepassingsmogelijkheden uit te werken, om bepaalde groepen jongeren beter te bereiken, rekening houdend met de specifieke Brusselse context.

3. OPBOUW VAN HET ONDERZOEK

Wij beginnen met een literatuurstudie, waarin wij op zoek gaan naar theoretische en wetenschappelijke informatie over het onderwerp. Na de literatuurstudie volgt het methodologisch kader. Er wordt gewerkt a.d.h.v. interviews, waarbij vooropgestelde vragenlijsten worden gebruikt met open vragen. Personeel uit de WMKJ's, de Brusselse jeugdhulpverlening en andere sleutelinformanten worden bevroegd.

In het volgende deel analyseren wij onze interviews. Hier vindt u per onderzoeksvraag de relevante informatie die wij uit de gesprekken hebben gehaald. Ten slotte pogen wij tot een besluit te komen m.b.t. onze probleemstelling en vindt u een aantal aanbevelingen terug voor de sectoren, het beleid en verder onderzoek.

THEORETISCH KADER OP BASIS VAN EEN LITERATUURSTUDIE

1. DE THEORIE VAN DE MAATSCHAPPELIJKE KWETSBAARHEID

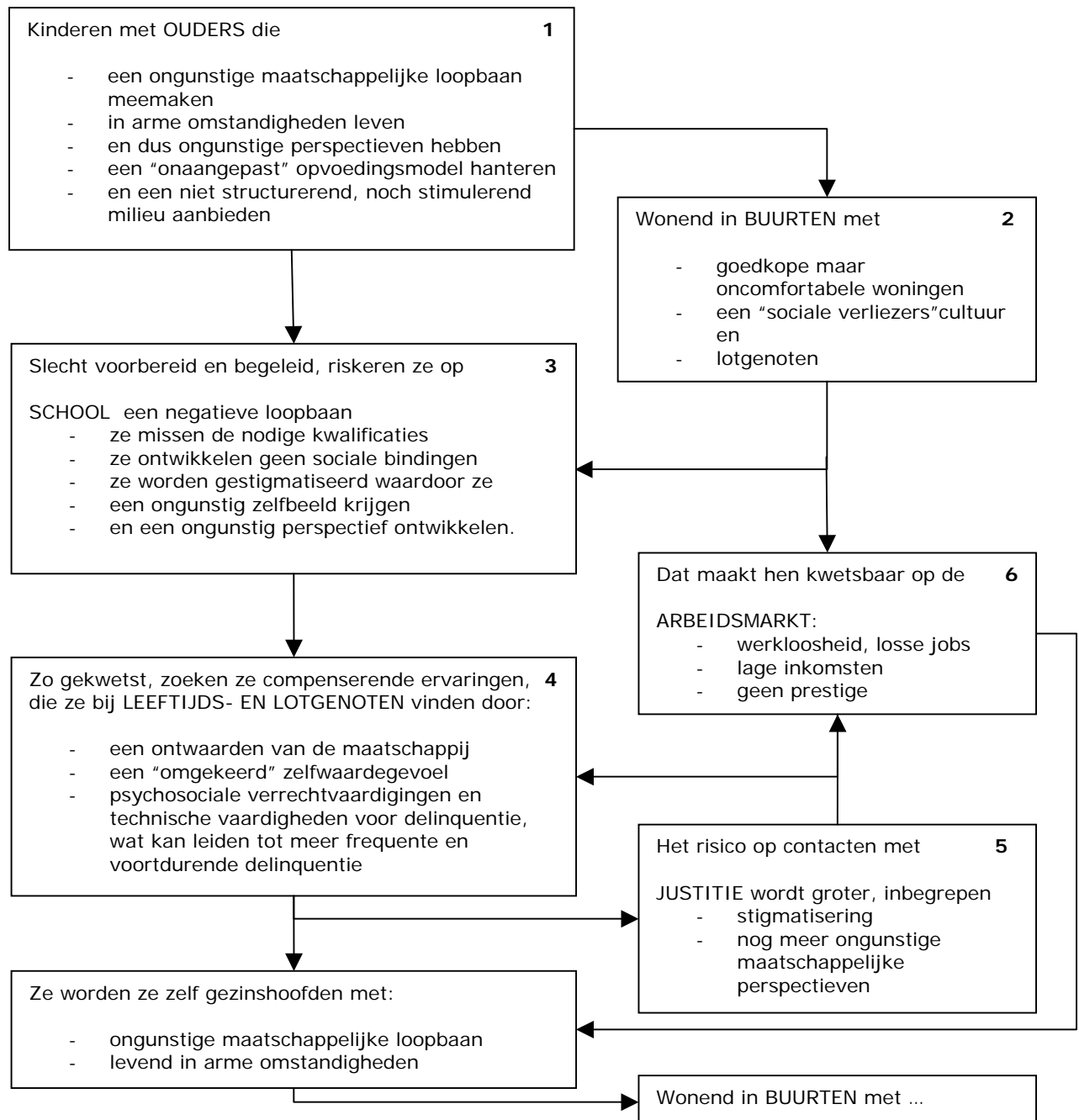
De theorie van de maatschappelijke kwetsbaarheid verleent ons een goed inzicht in de problemen waar jongeren in opgroeien. Het jeugdwelzijnswerk en de jeugdhulpverlening werken actief mee om de kwetsbaarheid te verkleinen en ontwikkelen een veelheid van initiatieven, die wij later zullen beschrijven.

Maatschappelijk kwetsbaar is degene die in zijn contact met de maatschappelijke instellingen telkens weer te maken krijgt met de controlerende en sanctionerende aspecten en minder geniet van het positieve aanbod. Voor hen waren de drempels te hoog of werkte de administratieve papiermolen te snel. Hun noden en rechten werden niet erkend door de samenleving en zij beschikten niet over de nodige macht om ze door te drukken. Als gevolg hiervan zullen instituten als scholing, vorming, informatie, arbeid, vrije tijd en bijstand minder aangepast voor hen zijn. Hun situatie is over het algemeen beschouwd ongunstiger dan deze van de doorsnee jongere. Zij houden vast aan bepaalde waarden en normen die strijdig zijn met dominante waarden en normen. Vaak hebben zij een gebrek aan binding m.b.t. bepaalde waarden die essentieel zijn: gelijkheid man-vrouw, conflictoplossing via verbale communicatie, respect voor het andere,... (Van Assche, Hermans & Lauwers, 1998).

De potentialiteit van de maatschappelijke kwetsbaarheid ligt in de structurele positie van de bevolkingsgroep, namelijk het behoren tot de lagere sociale klasse. Het gevolg is dat deze maatschappelijk kwetsbare groepen wegglijden naar de rand van de samenleving. Hiertegen ontwikkelen zij hun eigen oplossingsstrategieën om aan hun kwetsbare situatie het hoofd te bieden (Van Assche, et al., 1998).

1.1. DE VICIEUZE CIRCEL VAN DE MAATSCHAPPELIJKE KWETSBAARHEID

Figuur 1: De negatieve spiraal van de maatschappelijke kwetsbaarheid

Walgrave (2002, p. 44-51) benadrukte aan de hand van het bovenstaande schema de individuele loopbaan die jongeren uit maatschappelijk kwetsbare gezinnen dreigen te overkomen. Hij selecteerde zes domeinen waarmee de jongeren problemen kunnen ondervinden en waarbij zij steeds verder in de achterstelling kunnen verzeilen. Uiteindelijk resulteert de maatschappelijke loopbaan van de kinderen in een positie die gelijk is aan deze van de ouders.

1.2. HET ALLOCHTOON ZIJN VORMT EEN BIJKOMEND KWETSEND ELEMENT

WMKJ's bereiken voornamelijk jongeren van Marokkaanse herkomst (p.20). De minst ingrijpende hulpverlening bereikt een belangrijke groep allochtonen niet (p. 21, 23). Daarom focussen wij ons in de eerste plaats op de populatie maatschappelijk kwetsbare 'allochtone' jongeren.

Allochtone jongeren zijn, net zoals andere jongeren die maatschappelijk kwetsbaar zijn, onderhevig aan dezelfde mechanismen van onbegrip, uitstoting en stigmatisering door maatschappelijke instellingen (Walgrave, 1996). Toch kunnen deze mechanismen genuanceerd worden op basis van enkele kwalitatieve en kwantitatieve verschillen.

Kwalitatief gezien kan men stellen dat allochtone gezinnen de maatschappelijke kwetsbaarheid anders beleven dan autochtone gezinnen, onder meer door het verschillend cultureel erfgoed. Autochtone maatschappelijk kwetsbare gezinnen kenmerken zich vooral door een ontoereikende opvoeding, terwijl allochtone maatschappelijk kwetsbare gezinnen juist wel een adequate opvoeding aanbieden. Deze opvoeding is echter geïnspireerd door hun cultuur en sluit daardoor minder aan op de eisen van de maatschappij waarin zij leven. De ouders kunnen de kinderen niet op een gepaste manier begeleiden bij schoolproblemen. Zij kampen met taalproblemen. Zij lopen grotere risico's op onbegrip en (verdoken of openlijk) racisme door leerkrachten, werkgevers, loketbedienden, ... (Vettenburg, Walgrave & van Welzenis, 2002).

Kwantitatief zien wij dat allochtonen minder makkelijk het proces van maatschappelijke kwetsbaarheid kunnen ontlopen. De kans dat allochtone jongeren niet genieten van het aanbod, maar wel van de controlerende, sanctionerende en discriminerende aspecten zijn veel reëler. Dit uit zich in het procentueel groter aantal delicten, die gepleegd worden door allochtonen (Vettenburg et al., 2002).

2. PROBLEEMGEDRAG EN HULPZOEKGEDRAG

Maatschappelijk kwetsbare jongeren ervaren dikwijls problemen op verschillende terreinen. Dit hoofdstuk geeft een beknopte beschrijving daarvan en peilt in welke mate de allochtone jongeren met problemen aankloppen bij professionele hulpverleners.

Wat maakt dat iemand al dan niet problemen krijgt? Deze vraag is niet zo eenvoudig te beantwoorden. Er valt namelijk niet één oorzaak aan te wijzen.

Probleemgedrag kan met emotie, gedrag en persoonlijkheid te maken hebben. Risicofactoren zijn zowel aanwezig in het primaire leefmilieu, als in het secundaire leefmilieu (bvb. de school), als in het tertiaire leefmilieu (vrije tijd/vriendengroep). (Messing, Nijkerk & Scholte, 1993, p. 228-229)

Allochtone jongeren hebben echter niet alleen externaliserende, maar ook meer internaliserende problemen. Zij komen met internaliserende problemen relatief weinig met de zorg in aanraking (Vollebergh, 2003, p. 209-210). In eerste instantie zullen deze hulp- of zorgbehoevende jongeren zich wenden tot familie, vrienden, leerkrachten of andere niet-professionelen, maar zo nu en dan is het obstakel van danig grote omvang dat de jongeren zich tot professionele hulpverleners wenden. Deze stap wordt door ouders en jongeren vaak als laatste redmiddel gezien, wanneer alle andere hulpbronnen zijn uitgedroogd. Als zij deze stap zouden zetten, bestaat bij een groep van mensen de angst om de eer en prestige van het gezin te aan te tasten (Huysmans, 2004, p. 20).

Uit hoofde van hun zwakke sociaal-economische positie zijn allochtone jongeren in de eerste plaats begaan met hun materiële positie. Bij allochtonen zijn er meer vragen van praktisch-administratieve aard: sociale zekerheid, huisvesting, arbeidsvoorziening, gezondheid, onderwijs, juridisch statuut. Autochtonen hebben meer vragen rond het sociaal-psychologisch vlak (Pauwels, 1994, p. 56).

3. PREVENTIE

De bevinding dat probleemgedrag geen plotseling uitbrekende ziekte is, maar veeleer de resultante van een uiterst ongunstig verlopen socialisatieproces, houdt in dat de overheid in haar bestrijding van onwelzijn tevens nadruk dient te leggen op psychosociale preventie. In dat verband denken wij aan factoren als achterstandssituaties in gezinnen, risicofactoren in de opvoeding, motivatieproblemen op school, en het ontbreken van een zinvol toekomstperspectief. Het voorgaande impliceert het ontwikkelen van maatregelen die gericht zijn op het vroegtijdig waarnemen van psychosociale risico's in het leefmilieu van jeugdigen. De noodzaak van een dergelijk preventiebeleid wordt onderstreept door het feit dat het steeds moeilijker wordt om in een later stadium de negatieve ontwikkelingsspiraal te doorbreken. Hoe sterker het gedrag habitueel is geworden, hoe moeilijker daarin verandering is aan te brengen (Van der Ploeg, 2003, p. 41-43).

Mogelijke primaire preventieve acties, dit wil zeggen wanneer er nog geen problemen zijn opgedoken, zijn opvoedingsondersteuning, pro-sociale besteding van lesvrije uren, een attractief leeraanbod uitwerken,... Secundaire preventieactiviteiten, het gaat hier om ingrijpen op een moment dat de eerste tekenen van onwelzijn herkenbaar zijn, zijn een vlug contact met de ouders, een spoedige doorverwijzing naar voorzieningen, enz. (Van der Ploeg, 2003, p. 41-43).

Preventie betekent zowel een structuurgerichte als een persoongerichte aanpak.

In de **persoongerichte preventie** poogt men een benadering tot stand te brengen bij de personen of groepen die met het (te voorkomen) probleem dreigen geconfronteerd te worden. De vormende activiteiten, de individuele hulpverlening en advies en de naschoolse begeleiding zijn hiervan duidelijke voorbeelden (Walgrave, 1996, p. 145-159).

De **structuurgerichte preventie** tracht dan weer veranderingen aan te brengen in de maatschappelijke context waarin het probleem opduikt, of waaraan de risicogroepen onderhevig zijn. Voorbeelden zijn het werken aan structuurveranderingen, netwerkvorming, bemiddeling en de signaalfunctie van de instellingen. Men tracht de contacten tussen maatschappelijk kwetsbare jongeren en de maatschappelijke instellingen minder kwetsend te laten zijn, door die instellingen bewust te maken van de specifieke moeilijkheden waarmee deze cliëntgroep te maken heeft (Walgrave, 1996, p. 145-159).

4. HET JEUGDWELZIJNSWERK

Er moet een samenhangend beleid geformuleerd worden om de geschakelde problemen aaneensluitend en in onderlinge samenhang te bestrijden. Het jeugdwelzijnswerk beoogt deze werkwijze. Ook al bereiken zij niet alle jongeren, toch kunnen deze jeugdwerkingen zich richten op een vrij grote groep die zich nog vastklampt aan een maatschappelijke organisatie, eerder dan instellingen als de school (Van Welzenis, 1995).

De grenzen van het 'jeugdwerk' in de strikte zin van het woord worden ruim overschreden. Of zoals Schuyt (1995) het formuleert: "Jeugdwelzijn stopt bij wijze van spreken de gaten die tussen de gevestigde instituties (gezin, school, huisvesting, werk, sport en recreatie, opbouwwerk) vallen."

De grafische voorstelling van het doelstellingenkader van het jeugdwelzijnswerk vindt u in onderstaande figuur (Kaethoven, 1997, p. 35). De centrale gedachte is om jongeren te laten participeren en te integreren in de maatschappij.

Bij de invulling van het aanbod worden een aantal duidelijke klemtonen gelegd. Het jeugdwelzijnswerk wil dat de jongeren hun vrije tijd niet invullen als resttijd, maar als groeitijd. Dit trachten de jeugdwerkers te doen door hen aan te spreken en te steunen naar een zo laagdrempelig mogelijk aanbod door rekening te houden met de culturele eigenheid van de jongeren, door de kostprijs voor te beperken, door actief te investeren in het rekruteringsproces (gaat verder en meer op permanente basis), jongeren langer respijt te geven bij grensoverschrijdend gedrag,... Een belangrijk aandachtspunt bij meerdere activiteiten is het bieden van leerkanalen via verbreding van de leefwereld van de jongeren (De Donder, Rosiers & Van den Berghe, z.d.).

Jeugdwerkers werken zowel vanuit een aanmoedigingsperspectief als vanuit een normeringsperspectief. Met het aanmoedigingsperspectief willen jeugdwerkers de identiteit van jongeren versterken. Zij willen de jongeren leiden tot meer zelfvertrouwen, meer culturele binding en meer sociale vaardigheden. Het normeringsperspectief stelt doelstelling t.a.v. de jongeren zelf. Jeugdwerkers willen de relatie tussen de samenleving en de jongeren verbeteren (Hermans, Van Assche & Lauwers, 2000, p.65)

Figuur 2: Het doelstellingenkader van het jeugdwerk

MISSIE = De negatieve spiraal van maatschappelijke kwetsbaarheid doorbreken.			
ALGEMENE DOELSTELLINGEN =			
<ul style="list-style-type: none"> • Maatschappelijke kwetsbare autochtone en allochtone kinderen en jongeren een ontmoetingsruimte aanbieden waar op een zinvolle manier aan ontspanning kan gedaan worden. • De integratie van de doelgroep op micro-, meso- en macroniveau bevorderen. • Het individueel welzijn van de leden van de doelgroep bevorderen en de ontwikkeling tot kritische goed functionerende leden van de maatschappij stimuleren. 			
	Concrete doelen	Werkdoelen of tussendoelen	Mogelijke activiteiten
t.a.v. de doelgroep	<ul style="list-style-type: none"> • de leden van de doelgroep uit hun sociaal isolement halen • de frustraties van de leden van de doelgroep op een aanvaardbare manier laten afreageren • de leden van de doelgroep emanciperen • drempelverlaging van de hulpverlening • op lange termijn aan preventie kunnen doen i.p.v. aan oplapwerk • de kwetsingen door het onderwijs verkleinen 	<ul style="list-style-type: none"> • een vriend(inn)engroep ontwikkelen • het zittend bestaan van de jongeren doorbreken • zich leren uitdrukken • de weerbaarheid van de leden van de doelgroep verhogen • persoonlijkheidsontwikkeling bevorderen • inspelen op concrete problemen die de jongeren ervaren • een vertrouwensrelatie creëren • de kansen op een optimale schoolloopbaan 	<ul style="list-style-type: none"> • onthaal en ontmoeting • sport/ spel en amateuristische kunstbeoefening • vorming • individuele hulpverlening en advies • naschoolse begeleiding
t.a.v. de samenleving	<ul style="list-style-type: none"> • de drempelverlaging van bestaande maatschappelijke instanties • maatschappelijke disfuncties signaleren 	<ul style="list-style-type: none"> • goede contacten met de randsectoren ontwikkelen en onderhouden • netwerkvorming 	<ul style="list-style-type: none"> • werken aan structuurveranderingen

5. DE INTEGRALE JEUGDHULPVERLENING

Onder jeugdhulpverlening verstaan wij die voorzieningen die psychosociale problemen bij jeugdigen willen voorkomen, verminderen of opheffen en/of jeugdigen met psychosociale problemen willen begeleiden (Knorth & Smit, 1999).

Het jeugdhulpaanbod stellen wij niet voor door elke deelsector apart te beschrijven. Interessanter voor ons is de toelichting van de recente evoluties, die de sector kenmerken.

Waar opgroeioproblemen samenhangen, moeten voorzieningen samenwerken (Schuyt, 1995). Er moet een sluitende keten zijn, waarbij alle functies op het terrein van algemene, preventieve, hulpverlenende, correctieve en repressieve opvoedingsondersteuning zijn opgenomen (Notten, 2004).

Een sector mag niet als één dienst op zichzelf functioneren, maar vormt een netwerk rond de jongere. Het netwerk omvat de ganse context die de jongeren nodig hebben: ouders, vrienden, school, werk, OCMW, dokter, hulpverleningsdiensten, vrijetijdsclubs,... De verhoging van het welzijn van de jongeren kan echt pas slagen wanneer diensten nog beter met elkaar leren samenwerken, communiceren en meer vertrouwen hebben in mekaars expertise (BWR, 2003).

Na de totstandkoming van het rapport (BWR, 2003) werden concrete initiatieven genomen, om de versnippering van het hulpverleningsaanbod te reduceren door de invoering van het plan 'Integrale Jeugdhulpverlening'. In 2004 werd het decreet betreffende Integrale Jeugdhulp goedgekeurd (Helsen, Van den Heuvel, Van Duppen & Roegiers, 2004). Tegen 2008 moet het plan uitgevoerd zijn. De implementatietabel bevindt zich in bijlage 2.

De kernelementen van Integrale Jeugdhulpverlening zijn netwerkvorming, differentiatie en flexibilisering van de hulp, modulering van het hulpaanbod, het realiseren van continuïteit in de hulp, het realiseren van cliëntbetrokkenheid en het garanderen dat jongeren met een nood aan hulp, ook wanneer die meer ingrijpend is, de gepaste dienstverlening krijgen. Integrale Jeugdhulpverlening wil de jeugdhulp meer vraaggericht maken: de minderjarige cliënt, zijn opvoeders en personen uit zijn of haar leefomgeving, met hun hulpvraag centraal stellen en de jeugdhulpverlening hier op een betere en meer efficiënte manier rond organiseren. Volgende werkingsprincipes worden nagestreefd (Helsen, et al., 2004):

- o Toegankelijkheid: bekend, begrijpbaar, beschikbaar, betaalbaar
- o Vraaggericht: hulpvraag en behoefte als uitgangspunt
- o Subsidiariteit: kiezen voor het minst ingrijpende alternatief
- o Participatie: cliënt als volwaardige partner in de hulpverlening
- o Acceptatie: steeds met instemming cliënt (tenzij jeugdrechtsbank)
- o Emancipatie: stimulatie tot zelfstandig handelen

Het smeden van bruggen en netwerken tussen organisaties gebeurt idealiter door één persoon die het traject van de cliënt opvolgt en de hulp coördineert. De persoon treedt ook in dialoog met de cliënt, hulpaanbieders, e.a. De trajectbegeleider vermijdt dat jongeren hun verhaal telkens opnieuw moeten doen. Voortaan zal elke jongere het recht hebben op een trajectbegeleider (Helsen, et al., 2004).

Het decreet vermeldt nog een andere opvallende nieuwigheid beschreven in het decreet. Voortaan is voor niet-rechtstreeks toegankelijk hulp, in de volksmond de tweedelijnsdiensten, een indicatiestelling vereist door een intersectorale toegangspoort. Aan de hand daarvan kunnen modules toegankelijk worden. Voor crisishulp geldt deze procedure niet (Helsen, et al., 2004).

Het jeugdhulpaanbod van volgende organisaties valt binnen de Integrale Jeugdhulpverlening: Algemeen Welzijnswerk (*), Bijzonde Jeugdbijstand (*), Centra voor Leerlingenbegeleiding (*), Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg (*), Kind en Gezin, Vlaams Fonds voor Sociale Integratie van Personen met een handicap. De Vlaamse Regering kan later het toepassingsgebied uitbreiden en samenwerkingsafspraken maken (Helsen, et al., 2004).

()*: Voorstelling van organisaties: bijlage 1.

6. DE RELATIE JEUGDWERK - INTEGRALE JEUGDHULPVERLENING

De evoluties in de sector van de jeugdhulpverlening beroeren ook andere jeugdsectoren. Dit hoofdstuk beschrijft het pleidooi van de Vlaamse Jeugdraad, het adviesorgaan van de Vlaamse Gemeenschap over alle jeugdaangelegenheden, om het jeugdwerk een stem te geven bij de implementatie van het plan Integrale Jeugdhulpverlening. In het empirische luik zullen wij ons verder verdiepen op het kruispunt jeugdwerk-jeugdhulpverlening..

De Vlaamse Jeugdraad vraagt dat het plan voor Integrale Jeugdhulpverlening afgestemd wordt op het jeugdbeleidsplan. De Vlaamse Jeugdraad stelt immers vast dat het plan voor Integrale Jeugdhulpverlening de mogelijke openingen naar het jeugdwerk en het bredere jeugdbeleid die erin zitten, niet expliciteert of uitwerkt. Het plan vermeldt dat de toekomstige regelgeving voor de Integrale Jeugdhulpverlening bijzondere inspanningen zal leveren op het vlak van communicatieve planning met belendende sectoren (Van de Walle, 2002).

Een breed jeugdbeleid in het voordeel is van de jongeren. De jeugdhulpverlening en het jeugdwerk moeten daarom partners worden. Door samen te werken met het jeugdwerk kan de jeugdhulpverlening zich beter afstemmen op het bredere jeugdbeleid, en vice versa (Van de Walle, 2002).

Het plan Integrale Jeugdhulpverlening zelf is sterk verengd tot de hulpverlening en het preventieelukkig werd niet uitgewerkt. De Vlaamse Jeugdraad pleit voor een expliciete erkenning van het jeugdwerk als een zevende partner in de Integrale Jeugdhulpverlening. De waarde van het jeugdwerk mag echter niet bepaald worden vanuit de criteria die de jeugdhulpverlening hanteert. Hulpvragen worden op meerdere plaatsen verengd tot een probleem. Hierbij wordt vergeten dat jongeren eenmaal veel vragen hebben. Soms ziet een jongere zijn vraag graag direct beantwoord, soms is ' bezig zijn' met een vraag – en jongeren hier een forum bieden – belangrijk op zich. Hier fungeert het jeugdwerk als "belangrijke maatschappelijke seingever". Het jeugdwerk is immers een forum voor de jeugd waar noden en verzuchtingen op een positieve manier zichtbaar worden. Als de jeugdhulpverlening zichzelf integraal wil aanpakken, moet het de vragen van de jongeren dan ook integraal bekijken, met het jeugdwerk als partner (Van de Walle, 2002).

Er wordt in het plan Integrale Jeugdhulpverlening ook gesteld dat methodieken afgestemd dienen te worden op de maatschappelijk meest kwetsbare jongeren. Daarom is het belangrijk dat de jeugdhulpverlening eens gaat kijken bij andere partners, bvb. het jeugdwelzijnswerk. Vaak beschikken zij over methodieken die afgestemd zijn op deze doelgroepen: een lage drempel, hoge continuïteit van de werking, kennis en vertrouwen van de doelgroep,... Dit maakt dat een aantal werkingen ook actief zijn op het niveau van begeleiding naar tewerkstelling, juridisch advies en begeleiding, budgettering, bemiddelingen, onderwijsondersteuning, een eerste opvang bij problemen, ... Wij dus een noodzaak tot niet-gespecialiseerde hulpverlening. Dergelijke werkingen kunnen een pilootpositie vervullen binnen een breder jeugdbeleid: de jeugdhulpverlening kan hiervan veel opsteken over waarom jongeren zich niet aangesproken voelen door het bestaande aanbod (Jeugdraad voor de Vlaamse Gemeenschap, 2001).

Er wordt gewezen op de rol die het jeugdwerk kan spelen inzake samenwerking en doorverwijzing. De jeugdwerker zit immers in een geprivilegieerde positie van waar uit hij of zij een band van vertrouwen met de jongere kan opbouwen. Vanuit deze positie kan hij of zij doorverwijzen. Dit betekent niet dat het jeugdwerk moet worden opgenomen in een continuüm van hulp maar de jeugdwerker moet wel over mogelijkheden beschikken om een jongere de weg te wijzen naar hulpverlening, als het nodig is. Het probleem is echter dat jeugdwerkers niet steeds weten waar zij terecht kunnen wanneer zij geconfronteerd worden met een hulpvraag van een jongere. Het is dan ook belangrijk dat de jeugdwerker als een mogelijke toeleider wordt erkend. Ook voor jongeren die bereikt worden door de hulpverlening kan het jeugdwerk een blijvende waarde hebben. De kracht van het jeugdwerk is immers een positieve benadering van de jongere (Jeugdraad voor de Vlaamse Gemeenschap, 2001).

METHODOLOGISCH KADER

1. ONDERZOEKSVRAGEN

Na onze kennis verruimd te hebben op basis van een literatuurstudie, willen wij de probleemstelling operationaliseren. We komen tot een aantal onderzoeksvragen om onze hypothesen te toetsen en de centrale vraag uit de probleemstelling te beantwoorden:

Kan het jeugdwelzijnswerk een bijdrage leveren tot het beter bereiken van maatschappelijk kwetsbare jongeren in de jeugdhulpverlening?

Wij stellen zes onderzoeksvragen. Met behulp van de eerste drie vragen willen de populatie van de bereikte en niet-jongeren analyseren. Zo willen we te weten komen of maatschappelijk kwetsbare jongeren goed bereikt worden. Indien jongeren niet bereikt worden willen wij de verantwoordelijkheid van de organisaties hiervoor nagaan. Aan de hand van de laatste drie onderzoeksvragen gaan wij na welke initiatieven en raakvlakken er zijn tussen de sector van het jeugdwelzijnswerk en de jeugdhulpverlening. Dit laat ons toe om de zinvolheid van de huidige en toekomstige contacten te evalueren.

Bij de laatste vier onderzoeksvragen wordt telkens gepeild naar wat de organisaties willen doen aan de knelpunten, rekening houdend met hun mogelijkheden.

1. Wie zijn de bereikte jongeren?

Aan de hand van deze vraag willen we de kenmerken van de bereikte jongeren in de organisaties nagaan. We peilen naar hun demografische kenmerken en hun mate van betrokkenheid (in de relevante randsectoren). Ook de situatie waarin jongeren opgroeien komt aan bod.

2. Wie zijn de niet-bereikte jongeren?

De tweede onderzoeksvraag ligt in het verlengde van de eerste. Naast de kenmerken van de niet-bereikte jongeren, wordt dieper ingegaan waarom deze groep jongeren niet of niet meer bereikt wordt.

3. In welke mate zijn organisaties aangepast aan maatschappelijk kwetsbare jongeren?

Wij analyseren de organisaties om de redenen te kunnen aangeven waarom jongeren al dan niet bereikt worden. De drempels van het aanbod worden op een kritische wijze belicht. De kenmerken van het personeel worden bevraagd in functie van de beoogde doelgroep. Tot slot willen wij weten welke acties de organisaties ondernemen om jongeren te werven en hoe jongeren in de organisaties terecht komen.

4. Hoe gaan WMKJ's om met problemen?

Wij informeren naar de preventieve acties van WMKJ's om problemen te voorkomen. Vervolgens willen we weten welke sancties WMKJ's treffen als jongeren problemen veroorzaken in de werking. Nadien willen wij de bekwaamheid van WMKJ-medewerkers nagaan om een antwoord te kunnen bieden op de hulpvragen van jongeren. Afsluitend gaan we na hoe medewerkers uiteindelijk inspelen op de noden van de jongeren.

5. Welk contacten zijn er tussen de organisaties voor jeugdhulpverlening?

We stellen de vraag hoe de jeugdhulpverlening tracht te anticiperen op de risicofactoren om (grote) problemen bij jongeren te voorkomen. Aan respondenten wordt nadien gevraagd om een stand van zaken op te maken van het plan Integrale Jeugdhulpverlening en hun appreciatie daarover uit te spreken. De huidige contacten tussen organisaties worden weergegeven door het cliëntenverkeer van, naar en tussen organisaties kort te bespreken.

6. Welke contacten zijn er tussen de sector van de jeugdhulpverlening en de aanbieders van de vrije tijd?

Wij bekijken welke toenadering beide sectoren tot elkaar zoeken. Het plan Integrale Jeugdhulpverlening heeft openingen gelaten naar het jeugdwerk. We willen in de praktijk bekijken wat er mee gebeurt.

2. RESPONDENTENKEUZE

Voor de verzameling van onze onderzoeksgegevens spreken wij met medewerkers uit de WMKJ's en de Brusselse jeugdhulpverlening. Bijkomend worden een aantal sleutelinformanten ondervraagd, die omwille van hun deskundigheid over het thema en/of plaats binnen de sectoren een belangrijke bijdrage kunnen leveren.

In elke Brusselse WMKJ – acht in totaal – interviewen wij minstens één bevoorrechte persoon. Het gaat in zes van de acht gesprekken om de coördinator. Coördinatoren kunnen het best antwoorden op de vragen, omdat zij mee vorm geven aan hun werking en de laatste stem hebben bij het nemen van beslissingen. Omwille van hun centrale plaats in de werking zijn zij ook op de hoogte van de mening van externen, jeugdwerkers, ouders, kinderen en jongeren en hebben zij daardoor een globaal zicht op de WMKJ.

Bij één WMKJ wordt niet coördinator geïnterviewd. Hij is enkel Franstalig en voor een vlotte communicatie interviewen wij zijn echtgenote, die zetelt in Raad van Bestuur van de WMKJ. Vanuit haar die rol heeft zij een uitstekend zicht op de werking. In één WMKJ wordt zowel de coördinatrice, als een jeugdwerker geïnterviewd. Zij vullen elkaar aan.

Drie WMKJ's hebben een sociaal werker in dienst, die instaat voor de JIP-WMKJ, een sociale dienst voor jongeren met vragen en problemen. In één JIP-WMKJ wordt gezocht naar een nieuwe beroepskracht. De twee sociaal werkers hebben hun medewerking verleend voor een gesprek. Eén van deze twee respondenten heeft jarenlange ervaring in de WMKJ. Hij kan ook antwoorden op de vragen, die bestemd zijn voor de coördinatoren in de WMKJ's. Een bijkomend interview met de coördinator is overbodig.

Voor de selectie van respondenten binnen de Brusselse Jeugdhulpverlening vertrekken wij van de zes deelsectoren, die rechtstreeks opgenomen zijn in het plan Integrale Jeugdhulpverlening. Vlaams Fonds voor Sociale Integratie voor Personen met een handicap en Kind & Gezin zijn niet aan de orde. Het Vlaams Fonds mist zijn relevantie in dit onderzoek omwille van de specifieke thematiek en het doelpubliek. Het onderzoek spitst zich in de eerste plaats toe op "jongeren" van 12 tot 25 jaar. Het aanbod van Kind & Gezin richt zich – uitgezonderd de vertrouwenscentra bij kindermishandeling en de ondersteuning naar minderjarige zwangere meisjes – naar een jonger publiek. Het CAW en CLB zijn eerstelijnsdiensten. CGGZ en BJB werken op de tweede lijn. Een eerstelijnsdienst is voor iedereen toegankelijk. Voor tweedelijnsdiensten is een doorverwijzing wenselijk.

Van de vier deelsectoren worden minstens twee respondenten geïnterviewd. Binnen elke deelsector selecteren wij twee verschillende (deel)werkingen.

Bij CAW Mozaïek interviewen een hulpverlener bij Deelwerking De Hallen, het centrum voor informatie, advies en begeleiding. De Hallen vervult in de praktijk de opdrachten van het jongerenadviescentrum (JAC). Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft zo één dienst. De tweede respondent werkt bij de Deelwerking Preventie van CAW Mozaïek. Hun aanbod richt zich onder meer naar het Brusselse onderwijs en jeugdwerk. De antwoorden van de respondent worden aangevuld door een medewerker, die ter plaatse is.

Voor de CGGZ'en interviewen wij een coördinatrice van een deelwerking. Bij een andere deelwerking spreken we met een psychologe en een maatschappelijk assistente.

CLB's worden georganiseerd volgens de onderwijsnetten. Eén respondent is bevoegd voor een aantal secundaire scholen van de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC), de tweede respondent voor een aantal secundaire scholen van het vrije net. Beiden zijn ze psycho-pedagogische consulenten. Zij staan het dichtst bij de leerlingen van alle CLB-medewerkers.

In de deelsector BJB interviewen wij de projectleider van de werkgroep 'Moeilijk Doorverwijsbare Jongeren' (BWR, 2003), die beroepshalve actief werkt voor het Project Intensieve Trajectbegeleiding binnen de Bijzondere Jeugdbijstand (De Pit). Als jongeren of ouders beroep willen doen op de diensten van de Bijzondere Jeugdbijstand moeten zij steeds passeren bij het Comité voor Bijzondere Jeugdzorg (CBJ), tenzij de jeugdrechter een andere uitspraak doet. Daarom interviewen we een consulente van het CBJ, die instaat voor de hulpcoördinatie aan jongeren.

Tussendoor voeren wij oriënteringsgesprekken met vier organisaties die zich vanuit de beleidscontext begeven op het kruispunt jeugdwerk-jeugdhulpverlening: een stafmedewerker van Uit de Marge, het Vlaams Steunpunt voor Jeugdwerk met Maatschappelijk Kwetsbare Kinderen en Jongeren ; de gewezen stafmedewerkster en de huidige stafmedewerkster van BWR bevoegd voor Brussels Overleg Jeugdzorg (BOJ); de ex-coördinator, de huidige coördinator en een medewerker van BRES, het Brussels Steunpunt voor werkingen met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren; en de verantwoordelijke voor het algemeen jeugdbeleid van de VGC.

Voor een volledig overzicht van alle respondenten, verwijzen wij naar de lijst van contactpersonen in bijlage 4 .

3. KWALITATIEVE ONDERZOEKSMETHODE

Uitgaande van de probleemstelling en rekening houdend met het beperkt aantal respondenten waarmee wij te maken hebben, hebben wij gekozen voor een kwalitatieve onderzoeksmethode. Wij verzamelen interpretaties en waarnemingen van de respondenten.

Een mondeling interview is de aangewezen methode om informatie te verzamelen wanneer het om attitudes, meningen of kennis gaat. Voordelen van het afnemen van mondelinge interviews zijn onder andere dat de interviewer steeds de vragen kan herhalen en verduidelijken zodat de respondent kan antwoorden op wat hem specifiek gevraagd wordt. Bij onduidelijkheid over het antwoord kan de interviewer ook om meer uitleg en informatie vragen (Baarda & de Goede, 1995).

Wij werken aan de hand van semi-gestructureerde interviews. Wij vertrekken van vooraf opgestelde vragenlijsten: één voor het jeugdwelzijnswerk en één voor de Brusselse jeugdhulpverlening. Voor de sociaal werkers van JIP-WMKJ's en de overige sleutelinformanten voorzien wij een selectie van vragen. Hun vragenlijst wordt aangevuld met vragen die voortvloeien uit de antwoorden van respondenten uit de twee sectoren. Voor elke sleutelinformant wordt een aparte vragenlijst opgesteld.

Het gesprek bestaat uit open vragen. Het is de bedoeling de respondent zoveel mogelijk aan het woord te laten. Wanneer de interviewer echter merkt dat een aantal zaken niet aan bod komen tijdens het beantwoorden van de hoofdvraag, kan die meer details verkrijgen door het stellen van subvragen, die gedeeltelijk ingecalculeerd zijn in de vragenlijsten. De vragenlijsten kwamen tot stand na de raadpleging van literatuur en uit gesprekken met prof. Dr. A.L.T. Notten, Mevr. Haspeslagh (BWR) en Mevr. Deganseman (BWR). De vragenlijsten voor het jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare jongeren en voor de jeugdhulpverlening bevinden zich in bijlage 3.

4. VERZAMELING EN VERWERKING VAN ONDERZOEKSGEGEVENS

In december 2004 contacteerden wij een coördinatrice van een WMKJ en werd er een testinterview afgenomen van haar.

In februari, maart en april 2005 werden medewerkers uit WMKJ's, de Brusselse jeugdhulpverlening en andere sleutelinformanten telefonisch gecontacteerd. Ook de WMKJ waar wij een testinterview afnamen contacteerden wij opnieuw, na het opstellen van een nieuwe vragenlijst.

Het onderzoeksopzet werd uitgelegd en er werd aangegeven welke informatie wij met dit onderzoek hoopten te verkrijgen. Verder verduidelijkten wij de onderzoeksmethode en vroegen wij of zij geïnteresseerd waren in een gesprek. Van alle WMKJ's verkregen wij een positief antwoord.

Om geschikte respondenten binnen de jeugdhulpverlening te interviewen, hebben wij meer geduld aan de dag moeten leggen. Vaak moest de vraag eerst op de teamvergadering besproken worden. Soms hebben wij een negatief antwoord gekregen, omdat de deelwerking vanuit haar opdracht niet geschikt was om ons verder te helpen. Zij hebben ons wel steeds contactgegevens van andere personen of organisaties doorgegeven. Alle interviews werden gepland tijdens de maanden februari, maart en april van het jaar 2005.

Voor het interview lichtten wij kort toe, wat wij telefonisch reeds meedeelden en legden de nadruk dat hun antwoorden in de eerste plaats betrekking moeten hebben op de leeftijdscategorie 12-25 jaar. De respondenten zijn in willekeurige volgorde geïnterviewd. Een interview duurde tussen 50 en 150 minuten.

In maart, april en mei 2005 werden de 28 interviews verwerkt. De verschillende praktijkverhalen werden per onderzoeksvraag met elkaar vergeleken en er werd gezocht naar onderlinge verbanden en contradicties. Wij hebben gemeenschappelijke antwoorden samengevat en de verschillen in mening aangehaald. De antwoorden op de onderzoeksvragen worden opgespitst over verschillende items. In de antwoorden op de onderzoeksvragen maken we steeds de reflex om te peilen naar de raakvlakken tussen de sector van de vrije tijd en die van de jeugdhulpverlening.

Wij moeten er attent voor zijn dat respondenten antwoordden *vanuit hun eigen visie en beleving*. Wij moeten steeds opletten voor veralgemeningen.

Om de anonimiteit van de respondenten te bewaren, hebben wij ervoor gekozen om niet te vermelden wiens uitspraken vermeld worden.

ANALYSE VAN DE ONDERZOEKSGEGEVENS

1. WIE ZIJN DE BEREIKTE JONGEREN?

1.1. BEREIKTE JONGEREN IN HET JEUGDWELZIJNSWERK

Het bereikte publiek door het jeugdwelzijnswerk voor de animaties (sport, spel en cultuur) is vrij homogeen: vooral jongens tussen de 6 en 14 jaar van Marokkaanse origine uit de buurten waar de WMKJ's gevestigd zijn. De jongeren uit WMKJ's zijn geen afspiegeling van de buurten, die heterogeen zijn. Twee WMKJ's kennen geen concentratie van één cultuur en vormen uitzonderingen. De Franstalige jongerenwerkingen – Nederlandstalige bestaan nog niet – die zich op jongeren vanaf 15 jaar richten, maken een crisis door. Vroeger bereikten zij meer jongeren. Toch wordt vanaf die leeftijd een terugloop in alle jeugdwerkvormen vastgesteld. Meisjeswerkingen maken slechts een kleine fractie uit van het WMKJ-aanbod. Van het schoolondersteunende aanbod (huiswerkbegeleiding, internetaanbod, voorzien van stille ruimtes) maken meer meisjes gebruik dan jongens. Deelnemers daar hebben gemiddeld een hoger scholingsniveau dan jongeren die uitsluitend gebruik maken van de animaties.

Des te jonger de kinderen in de WMKJ zijn, des te meer tref je een mix aan van jongeren met een verschillend intelligentieniveau. Bij de tieners bereiken WMKJ's voornamelijk jongeren uit het TSO en BSO. Bij de oudste groepen maken "de eliten" uit de wijk veel gebruik van het aanbod. Zij volgen ASO of Hoger Onderwijs. De jongerenwerkingen van twee WMKJ's bereiken wel nog de "lager geschoolde" jongeren.

Respondenten stellen vast dat participanten vaak in minder gewaardeerde studierichtingen zitten zonder dat dit rechtstreeks verband houdt met hun intelligentiepeil. Subtiele selectiemechanismen spelen mee. Taalachterstanden zorgen ervoor dat jongeren niet naar hun capaciteiten beoordeeld worden.

De overige vrijetijdsbesteding van kinderen, die actief gebruik maken van de animaties, is nihil. Bij het ouder worden, richten jongeren zich meestal naar meerdere organisaties in hun vrije tijd.

Een kleine minderheid van de jongeren heeft een "hulpverleningsgeschiedenis" opgebouwd. Als zij vroeger in contact kwamen met de jeugdhulpverlening, ging het meestal om de BJB.

1.2. BEREIKTE JONGEREN IN DE JEUGDHULPVERLENING

Bij de minst ingrijpende jeugdhulpverlening komen nog veel jongeren uit gezinnen, waar Nederlands de thuistaal is. Ook leerlingen uit meer gewaardeerde studierichtingen en jongeren met een gemiddeld vrijetijdspatroon komen langs. Zoveel te ernstiger en minder vrijblijvend de hulpverlening wordt, des te meer zie je taalgemengde gezinnen en jongeren die zich onderaan op de scholingsladder bevinden. De grootste groep allochtone jongeren zijn van Marokkaans origine. Er wordt wel een opmerkelijke stijging van jongeren uit het voormalige Oostblok vastgesteld.

Jongeren in de meest ingrijpende jeugdhulpverlening hebben vaak een problematische vrijetijdsbesteding. Net als het overige tijdverdrijf van die jongeren, is hun vrijetijdsbesteding weinig gestructureerd. Jongeren vervelen zich, zitten doelloos thuis, hangen rond, plegen criminaliteit, stellen verslavende handelingen, ... Ze weten vaak niks over het vrijwillige aanbod of het is niet toegankelijk voor hen o.w.v. de afstand, de mentaliteit,....

Vaak is hun situatie het gevolg van hun maatschappelijk kwetsbare situatie: werkloze ouders, opgroeien in éénoudergezinnen, veel ruzie thuis, ouders met psychologische problemen,... De huisvesting is slecht en klein. Gezinnen weten geen blijf met hun kinderen waardoor jongeren hun opvoeding op straat krijgen. Jongeren missen hierdoor intimiteit en affectiviteit en zoeken op een andere wijze naar erkenning. De schoolloopbaan is een ander groot probleem. Jongeren kunnen niet om met de druk om prestaties te leveren. Thuis spreken ze vaak een andere taal, dan in de omgeving waar ze Frans horen. Sommigen volgen bovendien nog onderwijs in het Nederlands. Taalachterstanden worden zo nog sneller opgelopen. Jongeren zitten dan dikwijls niet in de juiste school of opleiding, zijn schoolmoe, spijbelen, kennen een onstabiele schoolcarrière,... Ze komen terecht in een "watervalstelsel", waarbij ze regelmatig van school "moeten" veranderen. Uiteindelijk hebben ze een "minderwaardig" of geen diploma en worden ze werkloos.

De ingangspoorten bij de bereikte jongeren zijn tewerkstelling, onderwijs, justitie. Soms worden jongeren gestuurd door hun ouders voor administratief werk. Hulpverleners stellen naast het externaliserend probleemgedrag, vaak een combinatie vast met internaliserend probleemgedrag. Het uitklaren van de vraag gebeurt moeizaam bij de groep. Zij geven zich minder vlug bloot en gaan minder snel gevoelige thema's bespreken.

Hulpverleners merken nochtans veel lijden bij de jongeren. Maar ze mogen er dikwijls niet aankomen. Ze zitten dan “te dicht op hun vel” met het risico jongeren te verliezen. Het vertrouwen winnen van deze groep jongeren verloopt bijgevolg erg langzaam.

De problemen van allochtonen zijn niet zo anders dan bij autochtonen: opvoeding, depressie, gedragsstoornissen,.... Alleen de inhoud verschilt, o.w.v. andere normen en waarden. De aanmeldingsklacht en het uiteindelijke probleem verschillen wel vaker bij allochtonen dan bij autochtonen.

2. WIE ZIJN DE NIET-BEREIKTE JONGEREN?

2.1. NIET-BEREIKTE JONGEREN IN HET JEUGDWELZIJSWERK

Jongeren die niet naar de WMKJ komen, vinden geen gading in het aanbod. Het aanbod is te weinig consumptiegericht. WMKJ's verantwoorden deze keuze om hun doelstellingen te bereiken. Uitsluitend consumeren doet originaliteit en creativiteit de dood aan en jongeren zouden in passiviteit vervallen.

De “moeilijkste” jongeren worden niet goed bereikt door de jongerenwerkingen. Zij zijn niet geïnteresseerd, omdat het niet (meer) zo vrijblijvend is. Verschillende WMKJ's stopten met het aanbieden van een instuifruimte. Dat zijn ruimtes gecreëerd voor de jongeren, waar zij hun ding kunnen doen onder het toeziend oog van een jeugdwerker. In een aantal werkingen waren instuifruimtes een hangplek geworden. “De straat” werd in huis gehaald, zonder dat jeugdwerkers nog veel met de jongeren konden doen. Jongeren dienen voortaan in de meeste werkingen engagementen aan te gaan indien zij van een welbepaald aanbod willen genieten. Jongeren wordt in deze geïndividualiseerde samenleving duidelijk gemaakt dat het niet iedereen voor zich is. Net dat engagement is moeilijk voor een aantal kwetsbare jongeren. Door deze evolutie trekken WMKJ's andere dan alleen maatschappelijk kwetsbare jongeren aan en veel minder de jongeren die rondhangen op straten en pleinen.

Ouders beslissen vaak i.p.v. de jongeren. Zinnvolle vrijetijdsbesteding is niet altijd een prioriteit. Op weekendactiviteiten ligt vaak ook een hypotheek o.w.v. de Arabische lessen. Meisjes mogen soms o.w.v. religieuze redenen niet naar animaties komen. Nochtans heeft elke WMKJ een aparte meisjeswerking. Het profiel van een WMKJ is vaak een doorn in het oog voor verschillende ouders. WMKJ's worden slecht bekeken en de middenklasse voelt zich niet aangesproken door het sociale karakter. Vaak leeft het idee: "hoe goedkoper, hoe minder kwalitatief". Contacten met ouders zijn daarom essentieel.

Van schoolondersteunende activiteiten worden sommige jongeren uitgesloten omdat de plaatsen ingevuld zijn. Zij belanden daardoor op een wachtlijst.

Sommige WMKJ's huren hun onthaal –en animatieruimtes. Dit heeft tot gevolg dat zij regelmatig van locatie moeten veranderen en steeds opnieuw moeten beginnen. Een kleine populatie van jongeren die vroeger wel kwamen, wordt daardoor verloren. Jongeren blijven ook weg omdat het publiek overwegend mono-cultureel is. Nochtans willen alle respondenten een "multicultureler" publiek aantrekken.

2.2. NIET-BEREIKTE JONGEREN IN DE JEUGDHULPVERLENING

Jongeren willen een vrijblijvend hulpverleningsaanbod. Nochtans wordt op het aanbod van CAW Mozaïek - Deelwerking De Hallen, wat aan die wens het meest beantwoord, weinig beroep gedaan door de kwetsbaarste jongeren. Het hulpaanbod spreekt jongeren niet aan. Jongeren houden niet van praten. Op afspraak langs gaan op een bureau en praten tussen vier muren zijn ze niet gewoon. Jongeren hebben moeite om hun problemen duidelijk te verwoorden. Daarom voelen zij zich soms niet begrepen en blijven ze weg. Met hun waarden en normen wordt onvoldoende rekening gehouden.

De "moeilijkste" jongeren worden niet bereikt door de vrijwillige hulpverlening. Deze groep motiveren om op vrijwillige basis initiatief te laten nemen, is volgens de meeste respondenten heel moeilijk, zometijds onmogelijk. Jongeren die "op de dool" zijn en waar ouders geen grip meer op hebben, komen bijgevolg nauwelijks terecht bij de voorzieningen.

Sommige jongeren leven in "multi-problemsituaties" en worden reeds "overbegeleid". Ze zijn op een bepaald moment niet meer bereid om nog eens naar een andere organisatie te gaan en hun verhaal opnieuw te doen om weer de confrontatie te ondergaan.

De kwetsbare groepen weten vaak niet dat diensten bestaan. Veel organisaties werken met folders, terwijl bepaalde doelgroepen geen leescultuur hebben. Als jongeren die diensten wel kennen, hebben zij vaak verkeerde verwachtingen. Zij willen snel en direct een antwoord en resultaat zien op korte termijn. In bepaalde situaties vergt de aanpak van hun problemen een langdurige aanpak.

Eénmaal terechtgekomen in de voorziening, bieden sommige jongeren vaak weerstand en haken soms af o.w.v. geloofsredenen (bvb. het geneesmiddel Relatine moeten innemen om hun hyperactiviteit onder controle te houden).

Bij de meest ingrijpende jeugdhulpverlening tref je veel jongeren aan, die vaak geen gepaste behandeling voor hun problemen kunnen genieten. Wachtlijsten zorgen vooral bij een aantal voorzieningen van de bijzondere jeugdbijstand voor schrijnende situaties. Jongeren en ouders worden geconfronteerd met een afwijzende houding, wat demotiverend werkt om een volgende keer nog eens beroep te doen op een voorziening.

Een andere mogelijke beperking om jongeren te bereiken, kan de stugge en ontoereikende houding van de ouders vormen. Wil een organisatie een goed beeld over de jongere vormen en deze adequaat helpen, vinden hulpverleners het noodzakelijk dat het gezin in zijn totaliteit benaderd wordt. Beide ouders meekrijgen, zeker bij de begeleiding van allochtone gezinnen, is moeilijk. Dit komt doordat het imago van de jeugdhulpverlening veel ouders, maar ook veel jongeren, afschrikt. Regelmatig leeft het idee dat de diensten voor "zotte mensen" zijn en vrezen ouders dat zij hun kind gaan "afpakken".

3. IN WELKE MATE ZIJN ORGANISATIES AANGEPAST AAN MAATSCHAPPELIJK KWETSBARE JONGEREN?

3.1. HET AANBOD VAN HET JEUGDWELZIJNSWERK

Het aanbod van het jeugdwelzijnswerk tracht rekening te houden met de vragen en kenmerken van de jongeren. Uiteindelijk gaat het om wat de WMKJ kan aanbieden en wat de jongeren willen. Eveneens wordt uitgegaan waar de personeelsleden reeds bedreven in zijn. Aan de invulling wordt steeds een inhoud gegeven: fairplay, respect, discipline, verantwoordelijkheidszin opnemen,... Dit allemaal in functie van de doelstellingen. Jongeren zouden wel graag op beide weekenddagen en op latere uren 's avonds terecht kunnen in de WMKJ's. Medewerkers zien dat niet zitten met de huidige capaciteit van werkkrachten.

Na het bereiken van de meerderjarige leeftijd, wordt door jongeren een leegte ervaren in het aanbod. Een aantal WMKJ's denkt na om deelwerkingen op te zetten voor jongeren tot 25 of 30 jaar. Veel jongeren blijven immers ook na hun 18 regelmatig langskomen, zolang zij geen werk hebben of vrijgezel zijn. Sommigen willen wel meedraaien als vrijwilliger of groeien door tot jeugdwerker in de WMKJ.

Geen enkele WMKJ ziet zich expliciet in de rol van "doorgeefluik" naar "reguliere vrijetijdsorganisaties". Zij stimuleren het aanbod wel en helpen de stap kleiner te maken. Sommige WMKJ's hebben vroeger pogingen gedaan om jongeren meer te laten doorstromen naar niet-categoriale initiatieven. Dat is nooit echt gelukt. Het "reguliere vrijetijdscircuit" heeft een andere programmatie, bereikt een ander publiek en doet subtiel aan discriminatie. Zij organiseren één keer of twee keer per week activiteiten, terwijl WMKJ's bijna dagelijks activiteiten aanbieden. Door het "reguliere circuit" worden voornamelijk middenklassenjongeren aangesproken. Maatschappelijk kwetsbare jongeren hebben moeite met de heersende mentaliteit. Zij komen liever wanneer ze zin hebben en niet volgens afspraak. Vaak bestaat bij andere vrijetijdsorganisaties nog steeds een krachtig wantrouwen tegenover maatschappelijk kwetsbare groepen.

Dit betekent niet dat er geen contacten zijn met andere vrijetijdsorganisaties. Uitwisselingen met Nederlandstalige jeugdhuizen gebeuren regelmatig. Zij gaan dan bij elkaar op bezoek en zetten samen activiteiten op. De ervaring werkt verrijkend, omdat verschillende vooroordelen verdwijnen. WMKJ's willen duidelijk sociaal en ruimtelijk verbredend werken. Multicultureel zijn, betekent naar buiten gaan. Jaarlijks wordt er ook kamp op gegaan en regelmatig worden uitstappen georganiseerd.

3.2. HET AANBOD VAN DE JEUGDHULPVERLENING

In de hulpverlening wordt gezegd dat er op maat gewerkt wordt, op het ritme van de cliënt. Dit is om zichzelf te verkopen, omdat het mooi staat. Nadien gaan hulpverleners doen wat ze graag willen doen: met het gezin werken vanuit de eigen waarden en normen. Als de hulpverlening echt op maat van de jongeren en gezinnen zou werken, dan moet altijd op zoek gegaan worden naar de vraag: wat ga ik als hulpverlener in deze situatie doen? Hulpverleners hebben echter veel meer houvast, als ze een vaste procedure hebben. Ze spreken hun rationeel vermogen aan om de complexiteit onder controle te houden en oplossingen te bedenken. Verzaking is het risico. Nochtans is er steeds minder eenduidigheid en meer veelkleurigheid. Het aandeel van de hulpverlening is zeer groot en zo worden bepaalde cliëntengroepen onvoldoende bereikt.

CAW Mozaïek doet de meeste inspanningen om op maat van de cliënt te werken. CAW Mozaïek - Deelwerking De Hallen heeft een vrije inloopruimte, garandeert anonimiteit, werkt gratis,... Omdat CAW Mozaïek – Deelwerking De Hallen maar één vestiging heeft over het hele Brusselse Gewest willen ze in de toekomst decentraliseren door een aantal uren permanentie aan te bieden bij een aantal WMKJ's. De preventiedienst van CAW Mozaïek kan een vormingsaanbod op maat samenstellen voor de deelnemers. Zij passen hun taal aan in functie van de doelgroep. Ze spreken bijvoorbeeld van interculturele dialoog i.p.v. seksualiteit. Anders zouden meisjes van islamitische afkomst niet mogen deelnemen van hun ouders.

Het CBJ levert extra inspanningen om met de specificiteit van de cliënt rekening te houden door actief te gaan werken in de leefwereld van jongeren en op huisbezoek te gaan. Andere diensten ontmoedigen huisbezoeken. Op huisbezoek gaan betekent voor de hulpverleners dat zij zelf verplaatsingen gaan maken, waardoor zij (te) veel tijd verliezen om andere cliënten nog goed te kunnen verder helpen.

CLB's en CGGZ'en vertonen weinig wil om bijzondere inspanningen te doen voor maatschappelijk kwetsbare jongeren. CLB's zijn nochtans eerstelijnsvoorzieningen. Er bestaan geen concrete plannen om werkwijzen aan te passen en te "informaliseren", zodat de meest kwetsbare jongeren, zich beter aangesproken voelen en beter geholpen kunnen worden. Het CGGZ raadt aan om intensiever te werken op eerstelijnsniveau, waar de flexibiliteit veel groter is.

Financiële drempels zijn er nooit in de hulpverlening. Tarieven kunnen aangepast worden in functie van de draagkracht van de jongeren en hun ouders.

Hulpverleners gaan flexibel om met tijdstippen. Zij bieden de cliënten de mogelijkheid om ook 's avonds na de officiële openingstijden op afspraak langs te komen. In het weekend is geen enkele van de bezochte organisaties bereikbaar en er worden geen plannen gemaakt om dat te veranderen.

3.3. HET PERSONEEL IN HET JEUGDWELZIJNSWERK

Het Brusselse jeugdwelzijnswerk is sterk verkleurd met veel Marokkaanse werknemers. De personeelsploegen in de verschillende WMKJ's hebben een goed evenwicht gevonden tussen mannen - vrouwen, hooggeschoolden – laaggeschoolden en Franstalige en Nederlandstalige werknemers.

Allochtone begeleiders hebben een andere band met de jongeren. In het jeugdwelzijnswerk hebben ze nooit ernstige problemen gekend omdat jeugdwerker en jongere van verschillende herkomst zijn. Soms is het voor bepaalde jongeren wel makkelijker om accepteren wanneer initiatieven komen van jeugdwerkers met dezelfde achtergrond als de jongeren. Jongeren die uit de WMKJ doorgegroeid zijn tot jeugdwerker, hebben meestal ook een andere band met de jongeren. Zij zijn dikwijls zelf wijkbewoners en kennen de jongeren goed.

Coördinatoren van WMKJ's krijgen vooraleer ze aan de slag gaan een opleiding aangeboden door Uit de Marge. Interculturaliteit is een belangrijke thema in de opleiding. Vanuit hun basisopleiding hebben andere personeelsleden meestal ook al kennis gemaakt met intercultureel werken. Geen enkele werking is actief bezig met het stimuleren van interculturele vormingen. Overall wordt aangegeven dat er weinig tijd overblijft voor vormingen. Activiteiten blijven doorgaan en er is regelmatig intern en extern overleg. Respondenten zeggen dat medewerkers ook van elkaar leren en hun interculturele competenties verhogen door het voeren van gesprekken en het uitwisselen van ervaringen.

3.4. HET PERSONEEL IN DE JEUGDHULPVERLENING

Bij de jeugdhulpverlening – enkele uitzonderingen niet in rekening gebracht – overheerst een personeelskader dat voornamelijk ingevuld wordt door blanke, eerder jonge vrouwen afkomstig uit een klassiek middenklassegezin. Het personeel is nooit een afspiegeling van de omgeving waar de consultatiebureaus gevestigd zijn.

Allochtonen voelen zich niet aangetrokken tot het beroep van hulpverlener. Veel allochtonen van het mannelijk geslacht willen snel geld verdienen en dat is in de sociale sector niet onmiddellijk mogelijk. Als na een sollicitatieronde een autochtoon en een allochtoon gelijkwaardig zouden zijn, zal de allochtoon wel aangenomen worden. Alle geïnterviewde hulpverleners willen een meer divers personeelskader. Zo kan voor potentiële allochtone cliënten de drempel verlaagd worden. Momenteel zijn er weinig problemen met cultuurverschillen tussen cliënt en hulpverlener. Hulpverleensters kunnen wel sneller problemen krijgen met allochtonen van het mannelijke geslacht, omdat de hiërarchie dan verstoord wordt.

Hulpverleners hebben de mogelijkheid om hun interculturele competenties aan te scherpen door het volgen van vormingen. Bij CAW Mozaïek – Deelwerk De Hallen vindt er intervisie plaats met de sociaal werkers uit WMKJ's. Zij zijn van Marokkaanse origine. Deze gesprekken dragen bij tot de verhoging van de culturele kennis bij het personeel over bepaalde jongerengroepen.

De diensten voor jeugdhulpverlening kunnen beroep doen op interculturele bemiddelaars en/of op andere vertaaldiensten. Een intercultureel bemiddelaar vertaalt niet letterlijk. Hij of zij heeft een vorming genoten “om bruggen te kunnen slaan” tussen twee culturen. Een intercultureel bemiddelaar weet de inhoud beter kaderen naar hulpverlener en cliënt toe. De taal van de cliënt kunnen spreken is een pluspunt in de begeleiding, zodat de stap ook makkelijker kan gezet worden. De folders van het CAW en CGGZ bevatten ook enkele Franse en Arabische zinnen, om aan te geven dat zij openstaan voor de hele Brusselse bevolking.

De verwachtingen naar hulpverleners toe, is dat zij mensen kunnen ontvangen en informatie kunnen geven in het Frans. Zeker bij de begeleiding van taalgemengde gezinnen is dat een noodzaak. Bij de eerste contacten vormt de taal nooit een probleem. Wanneer een diepere problematiek uitgeklaard dient te worden, kan het gebeuren dat medewerkers jongeren doorverwijzen naar het Franstalige circuit.

3.5. DE WERVING VAN DE JONGEREN IN HET JEUGDWELZIJSWERK

Mond-aan-mond-reclame is onontbeerlijk voor het jeugdwelzijnswerk. Jongeren en ouders vertellen het aan elkaar door. Ouders worden ook door jeugdwerkers aangesproken op oudercontacten van de school en ontvangen folders. Sommige jeugdwerkers wonen in de wijk en via hen doet de informatie over het aanbod vlug de ronde.

Schriftelijke communicatie is een ander veel gebruikt medium. Er worden flyers aan schoolkinderen uitgedeeld, aankondigingen verschijnen in regionale bladen, affiches worden opgehangen,... WMKJ's verhogen hun zichtbaarheid in het straatbeeld door te participeren aan buurtgebonden initiatieven. De organisatie van vriendjesdagen is een andere succesformule. Jongeren uit de werking worden gestimuleerd om hun kameraden mee te nemen om ze te laten proeven van het aanbod.

Via de verschillende overlegstructuren, waar de WMKJ's en het steunpunt BRES deel van uitmaken, worden andere organisaties geïnformeerd over het aanbod en de werkwijze van het jeugdwelzijnswerk.

Actief de straat optrekken om de jongeren te ronselen gebeurt niet meer. "Vindplaatsgericht werken" is gaat niet met de krappe personeelsbezetting. De maximale capaciteit van jongeren is in alle WMKJ's bereikt of zelfs overschreden.

Jongeren die willen meedoen, komen wanneer ze zin hebben, betalen hun "symbolisch" lidgeld en eventueel bijkomend deelnamegeld voor activiteiten. Bij meisjes gaan de jeugdwerkers wel meer moeite doen om bij de ouders langs te gaan. Ze treden bemiddelend op en gaan het vertrouwen van ouders proberen te winnen.

3.6. DE WERVING VAN JONGEREN IN DE JEUGDHULPVERLENING

Voor de eerstelijns hulpverlening is mond-aan-mond-reclame cruciaal. Verder rekruteren ze jongeren door folders en via leerkrachten en die jongeren doorverwijzen. Soms wordt gewerkt met gadgets, zoals balpennen. Zij springen in het oog en trekken ook de aandacht van jongeren die geen leescultuur hebben.

Eerstelijnsdiensten maken ook via preventieve activiteiten hun aanbod bekend. Klasgroepen worden aangesproken en de aanwezigheid van hulpverleners op oudercontacten verhogen de bekendheid van hun aanbod.

Tweedelijnsdiensten richten zich met de bekendmaking van hun aanbod naar andere voorzieningen voor jeugdhulpverlening. De hulpverleners daar maken op hun beurt het aanbod bekend bij de doelgroep.

Hulpverleningsorganisaties willen nog meer preventieve acties ontwikkelen opdat hun aanbod beter bekend raakt en juister wordt voorgesteld: voor wie werken de instellingen, hoe kunnen jongeren gebruik maken van het aanbod, waar is de instelling gevestigd, wanneer kan je terecht in de instelling, wanneer en hoe kan je de instelling bereiken, wat kan een jongere verwachten als hij of zij contact opneemt,... ?

De vrijwillige jeugdhulpverlening vindt dat het straathoekwerk voor hun organisaties een toegevoegde waarde kan betekenen om de meest kwetsbare jongeren beter te bereiken. Straathoekwerkers bereiken immers de kwetsbaarste jongeren wel en kunnen de jongeren zo mee begeleiden naar de jeugdhulpverlening als zij problemen hebben. Veel respondenten merken wel op, dat weinig buurten beschikken over straathoekwerkers.

Cliënten komen vaak na een doorverwijzing van andere hulpverleners terecht bij de diensten voor jeugdhulpverlening. Onderzoeksvraag 4 gaat daar dieper op in. Verder zijn de politie, de privé-psychiaters en de privé-psychologen belangrijke doorverwijzers naar de jeugdhulpverlening. In de BJB komen jongeren ook terecht na een beslissing door de jeugdrechter. Jeugdwerkers en straathoekwerkers melden jongeren bijna nooit aan. Zij hebben net als vele ouders een groot wantrouwen voor hulpverleners.

4. HOE GAAN DE WMKJ'S OM MET PROBLEMEN?

4.1. PREVENTIE

Persoonsgerichte preventieve activiteiten worden niet expliciet opgezet door het jeugdwerkzorgwerk. Respondenten vinden het aanbod al preventief op zich. Dit weerspiegelt zich in de doelstellingen: jongeren weerbaarder en mondiger maken, het zelfvertrouwen van jongeren laten groeien, jongeren verantwoordelijkheid laten opnemen, jongeren van straat houden,... De initiatieven beogen een goede participatie in de huidige en toekomstige maatschappij. Zo wordt vermeden dat jongeren afhaken en geen plaats hebben in de maatschappij.

De secundaire preventieopdracht, bestaat erin dat jeugdwerkers zo vlug mogelijk moeten ingrijpen opdat problemen niet escaleren. Deze opdracht wordt minder goed vervuld. Jeugdwerkers werken vaak volgens het idee dat zij zich enkel moeten bezig houden met de jongeren hun ontspanning. Ze verlaten moeilijk hun animerende rol.

Structuurgerichte preventie gebeurt door WMKJ's in de eerste plaats door hun stem laten horen inzake de onderwijsproblematiek. Een goede opleiding en diploma geeft een vlottere toegang tot de arbeidsmarkt. Het vinden van een geschikte baan lost veel problemen op, voor de oudste jongeren uit de WMKJ. Hun leven gaat dan vlotter, ze hebben meer structuur en krijgen meer greep op hun leven. Maar veel jongeren hebben problemen op school. De organisatie van het onderwijs draagt zelf veel verantwoordelijkheid.

Brussel telt vele concentratiescholen, die vaak doorgaan voor probleemscholen. Vroeger rekruteerden Nederlandstalige scholen veel Nederlandstalige jongeren uit de Vlaamse rand. Van deze methodiek werd afgestapt en nu rekruteren scholen in de eerste plaats in de buurt van hun eigen vestigingen. Gevolg is dat het merendeel van de jongeren uit anderstalige gezinnen komen. WMKJ's merken dat jongeren taalachterstanden oplopen, maar dat betekent nog niet dat jongeren incompetent zijn. Toch verzeilen jongeren zo in de laagste echelons van het onderwijs. Om dit aan te kaarten heeft steunpunt BRES een werkgroep onderwijs opgericht. De problematiek zal aangekaart worden bij de bevoegde instanties om structurele veranderingen teweeg te brengen.

WMKJ's ondernemen ook individueel acties naar de scholen, het schoolopbouwwerk en de CLB's toe. Scholen veronderstellen dat begeleiding bij huiswerk en het kunnen gebruik maken van internet gebruikelijk is. Vaak beseffen ze niet dat veel jongeren thuis niet over de gepaste begeleiding en hulpbronnen beschikken. WMKJ's willen scholen responsabiliseren. Naschoolse studiebegeleiding moet een recht voor elke jongere worden. Iedereen moet gratis en onafhankelijk van al dan niet werkende ouders beroep kunnen doen op studiebegeleiding.

Op die manier kunnen WMKJ's hun schoolondersteuningsaanbod afbouwen en meer aan speelse taalstimulering doen. Uiteraard moeten WMKJ's ook op de verantwoordelijkheid van de ouders blijven wijzen. Initiatieven naar ouders toe zijn o.a.: ouders aanmoedigen om hun kinderen meer in aanraking te laten komen met Nederlandstalige mediakanalen, hen stimuleren om samen met hun kinderen naar de bibliotheek te gaan, ouders vragen om meer interesse te tonen in de jongeren en hun school, ouders aansporen om voor stilte in huis te zorgen,... Eén WMKJ wil wel vasthouden aan huistaakbegeleiding, omdat de werking daaruit ontstaan is.

WMKJ's laten ook van zich horen op andere terreinen en signaleren regelmatig. Vroeger hebben ze met succes het niet gepaste optreden van de politie t.a.v. een aantal jongeren uit hun werkingen aangekaart. Enkele WMKJ's zetelen in een wijkoverleg. Voor WMKJ's is het van groot belang om een goed herkenbaar netwerk van voorzieningen te hebben. Ze willen een goede communicatie hebben met mogelijke partners. Binnen alle overlegorganen wordt opgekomen voor de belangen van maatschappelijk kwetsbare jongeren. WMKJ's willen dat alle maatschappelijke instellingen ook open staan en aangepast zijn voor hun jongeren.

4.2. SANCTIES BIJ NORMOVERTREDING

In WMKJ's zijn doorgaans meer problemen met jongeren dan in gewone jeugdhuizen of jeugdbewegingen. De hoeveelheid van problemen mag niet overdreven worden. Conflicten komen iets meer voor dan in een gewone jeugdvereniging en agressie blijft goed binnen de perken. Jongeren gebruiken meer softdrugs, maar dit is eigen aan hun jongerencultuur. Zolang ze hiermee de continuïteit van de werking niet in gevaar brengen, blijven ze welkom. Het gebruik en zeker het dealen ervan is ten strengste verboden in de werking.

Als de grens overschreden wordt, volgt een grondig gesprek, wordt hij of zij verwittigd en eventueel berispt. Indien noodzakelijk geacht, wordt contact met ouders opgenomen of op huisbezoek gegaan. Vaak moeten zij hun excuses aanbieden, als zij opnieuw van het aanbod willen gebruik maken. Tegenover ontoelaatbaar gedrag (bvb. agressie, dealen) staat meestal een (korte) schorsing. Als jongeren na een sanctie niet meer terugkomen naar de werking, worden zij vaak niet meer opgevolgd. De WMKJ's hebben grenzen aan hun werking. Jongeren krijgen in alle WMKJ's meerdere kansen. De WMKJ's hebben nog maar weinig jongeren definitief geweerd.

4.3. DE HULPVERLEENERSCAPACITEITEN VAN HET PERSONEEL UIT DE WMKJ'S

Jeugdwerkers kennen vaak onvoldoende de Nederlandstalige of de Franstalige sociale kaart. Jeugdwerkers moeten zich eerst grondig informeren, waardoor een doorverwijzing vertraging kan oplopen. Coördinatoren hebben tijdens hun opleiding meestal wel kennis gemaakt met de Nederlandstalige sociale kaart. Alle respondenten klagen over hun

beperkte kennis van het Franstalige onderwijs en de Franstalige hulpverleningsvoorzieningen. Zij willen in de toekomst hun kennis daarover uitbreiden.

Respondenten willen jeugdwerkers meer vorming laten krijgen om adequaat te kunnen inspelen op signalen. Vaak hebben zij niet de expertise om jongeren en hun ouders gepaste dienst –en hulpverlening te bieden. De bekendheid van het jeugdhulpaanbod bij jeugdwerkers moet daarom verruimd worden. Het aanbod van de Preventiedienst van CAW Mozaïek richt zich naar intermediairen binnen het jeugdwerk en kan een vormingspakket op maat samenstellen. Tot op heden maakte slechts één WMKJ daarvan gebruik.

In de beginperiode bleek het voor een aantal jeugdwerkers in WMKJ's onmogelijk om activiteiten te doen én sociaal assistent te spelen. Er kwamen vragen om een geschikte school en tewerkstelling te zoeken, om juridisch advies te geven en mee te gaan naar jeugdparket, om CV's mee helpen op te maken,... Een klein aantal jongeren klampten ook aan omdat ze zich niet goed in hun vel voelden. De vraag werd te groot om te plannen binnen de werking. De drie grootste WMKJ's stichtten daarom een JIP-WMKJ, een sociale dienst die bemand wordt door één sociaal werker. In twee werkingen dragen de JIP-WMKJ's wel een andere naam, maar de inhoud van het werk is gelijkaardig. JIP-WMKJ's informeren, adviseren, ondersteunen en begeleiden jongeren met hun vragen en kunnen jongeren wegwijs maken doorheen het welzijnslandschap. Ook ouders zijn welkom. Meestal komen zij i.v.m. jeugdrechtbankdossiers.

JIP-WMKJ's werken op een zeer laag drempelniveau: zonder afspraak, vrijwillig, gratis, open deur,... Op een JIP-WMKJ zit een man die hen begrijpt en de jongeren goed aanvoelt. Net als de meeste jongeren die langskomen, is hij ook van Marokkaanse origine. JIP-WMKJ's houden zich bezig met het oplossen van problemen en nemen contact op met andere diensten. Zij hebben een goed zicht op het aanbod in Brussel, zowel langs Franstalige als Nederlandstalige kant. Jongeren zijn tevreden van de dienstverlening en vertellen het door in de wijk. Doordat de medewerker van de JIP-WMKJ regelmatig in de WMKJ zelf aanwezig is, kennen de jongeren de medewerker.

Naast de oprichting van JIP-WMKJ's, is een andere WMKJ recent gestart met "een alternatief", dat enigszins wel beperkter is in opdracht en reikwijdte. In het kader van het opbouwwerk in de buurt kan de WMKJ voortaan beschikken over een arbeidspsycholoog om de (werkloze) jongeren naar een gezonde professionele toekomst toe te leiden.

De arbeidspsycholoog is voornamelijk bezig rond opleiding en tewerkstelling van de jongeren, maar heeft ook een goede kennis van de sociale kaart. In gesprekken tussen de arbeidspsycholoog en de jongeren die een moeilijke schoolcarrière hebben of werkloos zijn, werd bij de jongeren een achterliggende psychologische problematiek vastgesteld.

Sommige WMKJ's willen ook een JIP-WMKJ. Zo zullen jongeren vlugger in contact gebracht worden met de geschikte instellingen. Andere respondenten antwoorden dan weer geen nood te hebben aan een JIP-WMKJ omdat de locatie van andere JIP-WMKJ's niet zo ver verwijderd is van hun eigen werking.

Respondenten refereren regelmatig naar VZW Jong Gent. Dit is de koepel van jeugdwelzijnswerkingen in Gent. Dankzij de ondersteuning van de koepel kunnen jeugdwelzijnswerkingen daar een beroep doen op individuele trajectbegeleiders. Zij zijn tegelijk jeugdwerker en jeugdhulpverlener en deze methodiek werpt zijn vruchten af. Een groep respondenten geeft dan ook te kennen dat het ideale profiel zoiets is, tussen datgene van jeugdwerker en dat van individuele hulpverlener. Hulpverleners moeten hun vast kader verlaten en meer in de leefwereld van jongeren gaan werken om kwetsbare jongeren beter te bereiken.

Verschillende respondenten uit WMKJ's zonder sociale dienst willen meer overleg met jeugdhulporganisaties. Zij stellen intervisie voor om van elkaar te leren. Jeugdwerkers krijgen een beter zicht op de sociale kaart en leren beter omgaan met signalen van jongeren. Hulpverleners maken op hun beurt beter kennis met de leefwereld van maatschappelijk kwetsbare jongeren. In de vijfde onderzoeksvraag bespreken we het overleg dat gegroeid is tussen CAW Mozaïek en de sociaal werkers van de JIP-WMKJ's.

4.4. HET INSPELEN OP DE VRAGEN VAN DE JONGEREN

Enkele jeugdwerkers verlaten uit bezorgdheid voor de jongeren hun animerende rol. Jongeren met vragen en problemen worden individueel benaderd, wanneer jeugdwerkers aanvoelen dat jongeren niet normaal functioneren. Het onderwerp ligt vaak te gevoelig voor de groep. Er wordt steeds gewerkt vanuit een vertrouwensrelatie. Het opbouwen van die relatie kan een hele tijd duren. Pas als die er is, zullen jongeren over iets belangrijks beginnen te praten. Ouders worden niet gecontacteerd, als de jongeren dat niet willen. Jongeren moeten altijd open staan voor hulp. Ze worden nooit gedwongen.

Jongeren formuleren zelf ook vragen bij jeugdwerkers of de sociaal werkers. Jeugdwerkers mogen zich niet teveel moeien, omdat ze zo het risico lopen dat jongeren zullen afhaken. Wanneer jongeren een tijdje zonder reden afwezig blijven, zullen jeugdwerkers toch contact opnemen met de ouders of bij de jongeren thuis langsgaan om te kijken of alles in orde is.

Jeugdwerkers en sociaal werkers nemen vaak een EHBO-functie op, een soort eerste hulp. Later kan een doorverwijzing tot stand komen, wanneer zij merken dat ze de expertise niet in huis hebben om de jongere goed te begeleiden. Jeugdwerkers verwijzen soms zelf jongeren door naar de sociaal werkers. Medewerkers vinden het belangrijk dat jongeren bij het juiste hulpaanbod terecht komen en dat zijzelf aan de jongeren correcte informatie kunnen doorgeven.

Als er een doorverwijzing tot stand komt, wordt er meestal niet naar één van de zes deelsectoren uit de Integrale Jeugdhulpverlening verwezen. Zoals reeds aangegeven zijn de sectoren bij jeugdwerkers te weinig bekend. Veel jongeren zijn bovendien Franstalig, terwijl de jeugdhulpverleningsorganisaties er in de eerste plaats zijn om Nederlandstalige cliënten goed verder te helpen. Jeugdwerkers werken vanuit een offensieve ingesteldheid. Zij hebben een groot geloof in de jongeren en wensen niet te problematiseren door de jeugdhulpverlening in te schakelen. Respondenten zeggen dat verwachtingen bij jeugdwerkers en sociaal werkers bij een doorverwijzing niet steeds werden ingevuld. Zij stellen zich dan ook vragen over het geloof van hulpverleners in hun jongeren en formuleren bedenkingen bij hun adviezen. Als jeugdwerkers en sociaal werkers merken dat jongeren nergens een goed antwoord krijgen op hun vragen, trachten zij zelf met de jongeren (en hun gezin) verder te werken. In ernstige en dringende gevallen worden nog wel altijd externe diensten ingeschakeld.

Wanneer een doorverwijzing tussen beide sectoren tot stand komt, wordt er zo laagdrempelig mogelijk gewerkt. Er wordt rekening gehouden met de situatie, de motivatie en de capaciteiten van de jongeren zelf. Jeugdwerkers of sociaal werkers gaan mee met jongeren en/of nemen telefonisch contact op en/of geven alle informatie zodat jongeren hun weg zullen vinden. Als niemand uit de WMKJ de dienst goed kent of wanneer er een grote bezorgdheid is over de jongere, wordt er steeds meegegaan. Jeugdwerkers hebben een belangrijke motivatieopdracht om jongeren te overtuigen van het nut van de doorverwijzing.

Kort worden de voornaamste partners opgesomd naar wie er wordt doorverwezen. Voor het opstellen van C.V.'s, informatie over opleidingen en jobs hebben WMKJ's contacten met Franstalige dienstencentra en Tracé. Voor gerechtelijke hulp hebben WMKJ's enkele partners voor adviesverlening. CAW Mozaïek – Deelwerking De Hallen is er één van. Voor extra taalondersteuning worden jongeren doorverwezen naar de bevoegde taalinstututen. Info Jeunes en Centre de Planning Familiale zijn de belangrijkste partners voor psychosociale problemen en adviesverlening.

5. WELKE CONTACTEN ZIJN ER TUSSEN DE ORGANISATIES VOOR JEUGDHULPVERLENING?

5.1. PREVENTIE

Organisaties hebben contacten met elkaar in het kader van structuurgerichte preventie. Preventiewerkers signaleren de noden van de deelsectoren en leggen de oorzaken van disfuncties bloot. Het doel is een coherent voorzieningenaanbod te creëren op maat van de cliënten. Voorzieningen die jeugdhulpverlening aanbieden zullen door het plan Integrale Jeugdhulpverlening beter op elkaar afgestemd worden. Het preventieeluk binnen van het plan Integrale Jeugdhulpverlening werd niet uitgewerkt, waardoor er weinig intensieve samenwerking is met sectoren als het onderwijs en het jeugdwerk.

5.2. TUSSENTIJDSE EVALUATIE VAN HET PLAN INTEGRALE JEUGDHULPVERLENING

Geen enkele geïnterviewde hulpverlener is tegen het concept van Integrale Jeugdhulpverlening. De voordelen zijn bekend, maar hulpverleners nemen toch een afwachtende houding aan. Ze vrezen dat de realisatie moeilijk zal zijn. Een afgestemd hulpverleningsaanbod op de hulpvraag lijkt voor respondenten niet realistisch. Wachtlijsten zouden zo tot het verleden gaan behoren. Dat plaatje gaat zal onbetaalbaar worden. Ze vragen zich ook af wie verantwoordelijk zal zijn voor de intersectorale toegangspoort en op welke criteria de screening zal gebeuren. Een aantal respondenten gelooft niet dat het plan Integrale Jeugdhulpverlening een zaligmakend antwoord biedt

op alle problemen. Hulpverlening op maat is ook een kwestie van mentaliteit, zoals werd aangetoond bij het beantwoorden van de derde onderzoeksvraag.

Hulpverleners vinden dat het plan Integrale Jeugdhulpverlening geen rekening houdt met de Brusselse context. De jeugdhulpverlening in Brussel werkt frequent met taalgemengde gezinnen. Daarom moet er samengewerkt worden met Franstalige diensten en die zitten er niet in. Voor de CGGZ'en ontbreken ook de psychiatrische ziekenhuizen. Een medewerker van het CLB stelt voor om hun werking uit te bouwen en de middelen te geven. Zij bereiken als enige alle leerlingen en zo kom je tot Integrale Jeugdhulpverlening.

De implementatie van het plan Integrale Jeugdhulpverlening in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest loopt vertraging op. Er is pas tijdens de maand april 2005 een beleidsmedewerker aangesteld, daar deze met zijn stafmedewerkers vanaf januari 2005 moest actief zijn. Stafmedewerkers zijn er anno mei 2005 nog steeds niet. Momenteel wordt de regionale stuurgroep samengesteld. De stuurgroep is bevoegd voor regionale samenwerking en afstemming, waarvoor zij o.a. samen een regioplan voor opmaken. Wie definitief zal zetelen in de regionale stuurgroep en welke samenstelling deze zal hebben, is nog niet definitief bepaald. Tegen juli 2005 zou er volgens het decreet een regioplan opgesteld moeten zijn, door diezelfde stuurgroep. De sector vermoedt dat alle vooropstelde deadlines overschreden zullen worden.

5.3. DE HUIDIGE CONTACTEN TUSSEN ORGANISATIES

Veel jongeren hebben een diversiteit aan problemen en dit op verschillende terreinen. Een aantal jongeren maakt gebruik van het aanbod van verschillende organisaties. Overleg en afstemming van het aanbod zijn noodzakelijk in het belang van de cliënt.

Organisaties voor jeugdhulpverlening verkiezen niet alleen met de jongere te werken, maar ook met het gezin. In veel casussen hebben ouders het ook moeilijk en vertonen eveneens probleemgedrag. Hulpverleners trachten altijd maatregelen te nemen om de bescherming van het kind te garanderen, maar uiteindelijk kunnen enkel consulenten uit de BJB, via bepaalde procedures dwingende maatregelen opleggen tegen ouders. Toch zullen ouders, wanneer nodig, overal gestimuleerd worden om gebruik te maken van de hulpverlening. Als ouders inpikken op het geschikte aanbod voor hun eigen problemen, houden de hulporganisaties elkaar op de hoogte om de evolutie van ouders en kinderen goed te kunnen opvolgen.

De kennis van de Nederlandstalige organisaties voor jeugdhulpverlening is groot en cliënten worden regelmatig van de éne naar de andere organisatie doorverwezen. De Nederlandstalige jeugdhulpverlening wordt regelmatig geconfronteerd met taalgemengde gezinnen. Bij een ernstige problematiek kan een doorverwijzing plaatsvinden naar het Franstalige circuit. De elementaire kennis van het Franstalige jeugdhulpverleningsaanbod is vaak aanwezig, zeker bij CAW en CGGZ.

Centre de Planning Familiale en Info Jeunes zijn partnerorganisaties voor CAW Mozaïek – Deelwerking De Hallen. Services de Santé Mentale voor de CGGZ'en. CLB's en het CBJ zullen trachten hun cliënten zolang mogelijk in het Nederlandstalige circuit te behouden en verwijzen bijna nooit door naar Franstalige organisaties.

Jeugdhulpverleningsorganisaties schakelen soms zelf de politie in. Dit kan bijvoorbeeld in het kader van de leerplichtcontrole of bij jongerenmishandeling. Er wordt soms ook doorverwezen naar logopedisten en vrijetijdsorganisaties. Op doorverwijzingen naar vrijetijdsorganisaties komen we bij de vijfde onderzoeksvraag terug. Niet alle doorverwijzingen kunnen plaats vinden o.w.v. te lange wachtlijsten bij logopedisten, CGGZ'en en de voorzieningen van de BJB.

Bij een doorverwijzing nemen hulpverleners zelf contact op en gaan eventueel mee om een inleiding te geven. Soms laten zij ook ouders zelf contact opnemen. De toeleiders worden meestal goed op de hoogte gehouden door de dienst naar wie de jongeren doorverwezen werden.

6. WELKE CONTACTEN ZIJN ER TUSSEN DE SECTOR VAN DE JEUGDHULPVERLENING EN DE AANBIEDERS VAN VRIJE TIJD?

6.1. DE CONTACTEN TUSSEN DE JEUGDHULPVERLENING EN HET JEUGDWELZIJSWERK

Hulpverleners hebben een beperkte of geen kennis van het jeugdwelzijnswerk. In Vlaanderen en Brussel zien we wel dat CAW's toenadering zoeken tot het jeugdwelzijnswerk en haar werkwijze. Dit komt vanuit een besef waarbij CAW's merken dat ze de meest kwetsbare groepen onvoldoende bereiken. CAW's nemen allerlei initiatieven om drempelverlagend te werken om zo de stap voor maatschappelijk kwetsbare jongeren minder groot te maken. Initiatieven verschillen zijn naargelang de regio:

- Hulpverleners zijn enkele uren per week aanwezig in de jeugdwelzijnswerkingen.
- Hulpverleners maken deel uit van de jeugdwelzijnswerking. Zij participeren aan activiteiten, maar staan ter beschikking om hulp te bieden.
- CAW's richten een eigen jeugdwelzijnswerking op.
- CAW's en jeugdwelzijnswerkingen doen aan intervisie.

Voor CAW's zijn jeugdwelzijnswerkingen belangrijke vindplaatsen om maatschappelijk kwetsbare jongeren beter te bereiken. Het uitgangspunt blijft wel steeds het jeugdwerk, wat een positieve benadering van de jongeren betekent. Jeugdwerk is fun, is plezierig, maar daar kunnen ook vragen en problemen ter sprake komen. De hulpverlener moet een informele houding aannemen. Als jongeren de hulpverlener kennen, die in de werking aanwezig is, hebben ze geen contact meer met een "vreemde" en is de stap kleiner gemaakt om vragen te formuleren. Door het overleg met en/of de aanwezigheid van hulpverleners krijgen ook de jeugdwerkers een beter zicht op de sociale kaart en verruimen zij hun vaardigheden om adequaat te kunnen inspelen op vragen en problemen van jongeren.

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest namen sociaal werkers van de JIP-WMKJ's deel aan het JIP-overleg. Daar bleven ze vaak op hun honger zitten. Zij doen veel meer dan louter informatie verstrekken. Naar hulpverlening toe, leunen zij veel dichter aan bij CAW Mozaïek - Deelwerking De Hallen. Daarom werden zij uitgenodigd op het onthaalteam van het CAW. Tussen medewerkers van CAW Mozaïek en de sociaal werkers gebeurt er

nu intervisie. Dit betekent voor het CAW een verrijking omdat JIP-WMKJ's bijna uitsluitend met Marokkaanse jongeren werken, die weinig kansen hebben en krijgen. CAW's bereikt deze groep potentiële cliënten nog te weinig.

Tijdens intervisiemomenten lichten sociaal werkers en hulpverleners van het CAW – Deelwerking De Hallen toe hoe zij te werk gaan, worden ideeën uitgewisseld, geven ze elkaar raad, bezorgen ze elkaar documentatie,... Ze brengen casussen in vanuit hun eigen praktijk en praten erover. Regelmatig vinden infomomenten plaats over cultuurverschillen, over nieuwe wetgevingen, over concrete thema's zoals drugs, echtscheiding, ... Via de intervisie doen hulpverleners ideeën op over laagdrempelig werken en worden hun interculturele competenties verhoogt. Daardoor weten ze voortaan de verkregen informatie van hun allochtone cliënten beter te plaatsen.

De sociaal werkers uit de JIP-WMKJ's kunnen gebruik maken van de know-how van een goed uitgebouwd centrum als het CAW. De sociaal werkers zijn van plan om hun registratiesysteem over te nemen opdat er betere feedback kan komen en hun werk minder intuïtief wordt. Welke richting de samenwerking tussen de JIP-WMKJ's en de jeugdhulpverlening zal uitgaan is nog niet nader bepaald. CAW Mozaïek – Deelwerking De Hallen wil in de toekomst alvast een aantal uren permanentie verzorgen in alle Brusselse WMKJ's zonder JIP-WMKJ, om hun aanbod te decentraliseren. Jonge hulpvragers moeten dan niet meer de verplaatsing maken naar het centrum van Brussel.

Andere hulpverleningsorganisaties wijzen allemaal op het belang van laagdrempelige gestructureerde vrijetijdsbesteding. Jongeren zitten veel thuis of hangen op straat. Toch zijn er nauwelijks contacten met het jeugdwelzijnswerk, die meer op maat werken van kwetsbare jongeren dan het "reguliere vrijetijdscircuit". Het aanbod van het jeugdwelzijnswerk is daarvoor onvoldoende bekend. De WMKJ's en het steunpunt BRES moeten zich beraden om hun communicatiestrategie naar externe organisaties, zoals de hulpverlening, te wijzigen.

Hulpverleners verwijzen wel door naar andere aanbieders van vrije tijd, al zijn de contacten nooit structureel uitgebouwd. Bij een doorverwijzing trachten ze steeds rekening te houden met de normen en waarden van de cliënten. Dit kan bijvoorbeeld door niet door te verwijzen naar een katholieke. De BJB richt zelf kampen in voor haar jongeren.

Hulpverleners vinden vrije tijd ook belangrijk om kinderen Nederlands bij te brengen in een ontspannende context, omdat kinderen buiten op school weinig Nederlands horen en

spreken. Na de voorstelling van de WMKJ's door de interviewer, zagen heel wat organisaties het zitten om met WMKJ's samen te werken voor naschoolse opvang. Hulpverleners komen tot het inzicht dat het jeugdwelzijnswerk een belangrijke partner kan worden voor hun sector. De doelstellingen sluiten immers ook bij elkaar aan: werken aan emancipatie, opbouw tot een gewaardeerde identiteit, ...

6.2. HET JEUGDWELZIJSWERK EN HET PLAN INTEGRALE JEUGDHULPVERLENING

In de verschillende regio's waar het plan Integrale Jeugdhulpverlening ingevoerd wordt, groeit het besef over het ontbreken van een preventieluik.

Organisaties, ook die buiten de jeugdhulpverlening, moeten goed kunnen anticiperen op risico's, zodat problemen voorkomen kunnen worden. Als problemen toch ontstaan moet er zo vlug mogelijk ingegrepen worden.

Een goede anticipatie op risicofactoren en goede vroegdetectie kan pas echt plaats vinden, wanneer de grenzen van de jeugdhulpverlening verlaten worden. Contacten met het onderwijs, het jeugd(welzijns)werk, ouders en andere lokale actoren zijn daarom essentieel.

Zij zijn immers belangrijke "seingevers" om de noden van jongeren naar de sector van de jeugdhulpverlening te signaleren. Daarnaast kunnen zij belangrijke "toeiders" zijn naar de jeugdhulpverlening bij het ontstaan van problemen bij jongeren. Als er snel gereageerd wordt, zullen jongeren minder vlug te maken krijgen met de tweedelijns hulpverlening en/of de jeugdrechtbank.

Hiermee is de noodzaak om een breed jeugdbeleid te voeren aangestipt. Een goed netwerk met daarin ook de jeugdhulpaanbieders is ook interessant voor de WMKJ's zelf. Door het overleg groeit het vertrouwen van jeugdwerkers in de partners en zullen zij meer bereid zijn om bepaalde opdrachten, die zij momenteel vervullen, te gaan vertrouwen o.a. aan de organisaties voor jeugdhulpverlening.

Via gestructureerd overleg kan het jeugdwelzijnswerk de hulpverleningssector ook beter informeren over de leefwereld van de jongeren. De aanbieders van jeugdhulpverlening kunnen dan hun drempels slechten om moeilijk bereikbare jongeren beter te bereiken. Jongeren zullen dan minder kwetsingen ondervinden door maatschappelijke instellingen, zoals de voorzieningen voor de jeugdhulpverlening.

In sommige regio's worden door dit besef de regionale stuurgroepen van de Integrale Jeugdhulpverlening verruimd. Naast medewerkers uit de zes deelsectoren worden ook vertegenwoordigers van jongeren en ouders opgenomen. Dit gebeurde ook in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, waar o.a. een vertegenwoordigster van de ouders en de coördinator van BRES zullen deelnemen aan de stuurgroep. De samenstelling van de stuurgroep is wel nog niet definitief. Op Vlaams niveau is er een adviesraad, die advies verleent aan de Vlaamse regering. Daar zetelt sinds 2005 een stafmedewerker van Uit de Marge in.

CONCLUSIES & AANBEVELINGEN

1. CONCLUSIES

In onze probleemstelling trachten wij een antwoord te geven op de centrale vraag uit de probleemstelling: ***Kan het jeugdwelzijnswerk een bijdrage leveren tot het beter bereiken van maatschappelijk kwetsbare jongeren in de jeugdhulpverlening?***

Wij verwerken in ons besluit de verzamelde data om onze hypothesen te toetsen, wat ons toelaat om de centrale vraag te beantwoorden.

Hypothesen:

1. De vrijwillige jeugdhulpverlening bereikt onvoldoende maatschappelijk kwetsbare jongeren.
2. Het jeugdwelzijnswerk bereikt maatschappelijk kwetsbare jongeren beter dan de vrijwillige jeugdhulpverlening.

Het jeugdwelzijnswerk bereikt de "moeilijkere" groep jongeren beter dan de jeugdhulpverlening. Maatschappelijk kwetsbare jongeren ervaren minder drempels bij het jeugdwelzijnswerk. Het aanbod is meer aangepast aan hun leefwereld, het personeelsbestand is meer gekleurd, er is een grotere mate van vrijblijvendheid, er wordt meer wijkgericht gewerkt,...

Wij moeten ons behouden van te veel optimisme. Het jeugdwelzijnswerk slaagt er ook niet in de "moeilijkste" jongeren te bereiken. De sector onderneemt nauwelijks initiatieven voor deze doelgroep. WMKJ's bereiken ook veel minder meisjes dan jongens. Respondenten uit het jeugdwelzijnswerk zijn van mening dat hun gehanteerde methodiek wel noodzakelijk blijft. De bereikte jongeren voelen zich vaak niet thuis in het meer "reguliere vrijetijdsaanbod".

Een aantal aanbieders van jeugdhulpverlening zijn actief bezig met drempels te slechten. Zij stellen hun werkingsprincipes in vraag en ontwikkelen nieuwe initiatieven om maatschappelijk kwetsbare jongeren beter te bereiken. CAW Mozaïek heeft daarom contact gezocht met het jeugdwelzijnswerk. Sociaal werkers uit drie WMKJ's worden uitgenodigd op het onthaalteam van het CAW om ervaring, kennis over doelgroepen en methodieken uit te wisselen. De samenwerking is leerrijk en wordt positief ervaren. In de toekomst wordt de samenwerking misschien verruimd naar alle WMKJ's.

Het beleid wil de versnippering van het jeugdhulpaanbod aanpakken. Door de goedkeuring van het decreet betreffende Integrale Jeugdhulp in 2004 zal er in de toekomst meer vraaggericht gewerkt worden door het aanbieden van typemodules. Jongeren gaan kunnen rekenen op gepaste dienst –en hulpverlening, die voor hen gecoördineerd wordt door een trajectbegeleider. Bij het plan Integrale Jeugdhulpverlening werd geen rekening gehouden met de Brusselse context. De Nederlandstalige jeugdhulpverlening bereikt veel jongeren uit anderstalige gezinnen. Contacten met hulpverleners van andere taalgemeenschappen blijven een must.

Voor jongeren die het jeugdwerk en de vrijwillige hulpverlening niet bereiken, kan het straathoekwerk een belangrijke leveren. Straathoekwerkers kunnen jongeren naar hun organisaties toeleiden. Momenteel beschikken te weinig achtergestelde wijken in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest over straathoekwerkers.

Hypotheses

3. Het jeugdwerk en de jeugdhulpverlening kennen elkaar onvoldoende.
4. Een intenser contact tussen het jeugdwerk en de vrijwillige jeugdhulpverlening is in het voordeel van maatschappelijk kwetsbare jongeren.

Onbekend maakt niet verwend. Niet alleen jongeren en ouders kennen de hulpverlening onvoldoende. Ook het jeugdwerk en jeugdhulpverlening kennen elkaar nauwelijks. Dat is een gemiste kans voor het welzijn van maatschappelijk kwetsbare jongeren. Via verschillende methodes streven zij nochtans dezelfde doelstelling na: de handelingscapaciteiten van jongeren vergroten.

Jeugdwerkers leggen weinig contacten met de hulpverlening. Zij vertrekken van een positieve benadering van de jongeren en wensen niet te problematiseren. Jeugdwerkers wantrouwen dikwijls hulpverleners. Jongeren uit de WMKJ's hebben nochtans veel vragen en problemen. Vier van de acht WMKJ's hebben daarom een werkracht aangesteld om jongeren beter te adviseren, te ondersteunen en te begeleiden bij hun vragen. Zij staan los van het erkende jeugdhulpaanbod.

Toch willen alle WMKJ's in de toekomst betere contacten met de sector voor de jeugdhulpverlening. WMKJ's kunnen niet alles plannen binnen hun eigen werking. Respondenten willen de kennis van het Brusselse jeugdhulpverlening bij jeugdwerkers vergroten. Zij beschikken momenteel over te weinig signaleringscapaciteiten om voldoende aan de vroegdetectie van problemen te doen.

Alle jeugdwerkers zouden jongeren met vragen en problemen een soort eerste hulp moeten kunnen aanbieden en indien nodig een doorverwijzing tot stand kunnen brengen. Meer vormingen en contacten met hulpverleners kunnen verrijkend zijn. Hun eigen competenties en hun kennis van het jeugdhulpaanbod nemen op die manier toe. Het vertrouwen van jeugdwerkers in de instellingen wordt vergroot, waardoor zij jongeren beter gaan kunnen motiveren.

Het jeugdwelzijnswerk ziet ook nog andere mogelijkheden om beter in te spelen op individuele hulpvragen van jongeren. Door de aanwezigheid van hulpverleners of trajectbegeleiders in de WMKJ, zou voor veel jongeren de stap kleiner gemaakt worden om hulp te zoeken. Het gewenste profiel van de medewerkers is dan iets tussen dat van een hulpverlener en dat van een jeugdwerker.

Hulpverleners kennen nauwelijks het aanbod van het jeugdwelzijnswerk. Na een korte voorstelling door de interviewer, staan hulpverleners open voor meer contacten.

Hun laagdrempelige werkwijze naar "moeilijkere" jongeren toe wekt interesse op. Veel hulpverleners zijn op zoek naar Nederlandstalige vrijetijdsvoorzieningen voor hun jeugdige cliënten. Hierdoor kunnen jongeren hun kennis van de Nederlandse taal verbeteren en kan meer structuur in het leven van de jongeren komen. Door meer interactie met het jeugdwelzijnswerk kunnen hulpverleners ook veel opsteken over de leefwereld en wensen van maatschappelijk kwetsbare jongeren.

Langzaam aan worden op structureel niveau vanuit de jeugdhulpverlening openingen gecreëerd naar het jeugd(welzijns)werk. Met de stapsgewijze invoering van het plan Integrale Jeugdhulpverlening worden vertegenwoordigers van ouders en jongeren uitgenodigd in de verschillende overlegorganen. Zij kennen jongeren immers het best.

Door naar elkaar te luisteren, kan er gewerkt worden aan een preventiebeleid. Ouderverenigingen, jeugdverenigingen, e.a. worden zo informatieantennes voor de jeugdhulpverlening. Zij verdedigen de belangen van jongeren en signaleren hun problemen. De jeugdhulpverlening kan hier rekening met houden door hun drempels te verlagen en dus meer leefwereld gericht te gaan werken. Daarnaast kan de sector van de jeugdhulpverlening preventie-initiatieven ontwikkelen, die anticiperen op de gemelde risicofactoren, om het ontstaan van problemen bij jongeren helpen te voorkomen.

Via het gepleegde overleg zijn de belendende sectoren goed op de hoogte van het jeugdhulpaanbod. Voortaan kunnen zij ouders en jongeren beter inlichten, waardoor de bekendheid van de deelsectoren van de jeugdhulpverlening wordt vergroot. Bij het ontstaan van problemen zal de stap vlugger gezet kunnen worden naar de jeugdhulpverlening en worden jongeren daar beter bereikt.

Kan het jeugdwelzijnswerk een bijdrage leveren tot het beter bereiken van maatschappelijk kwetsbare jongeren in de jeugdhulpverlening?

Het jeugdwelzijnswerk heeft veel troeven om een belangrijke groep jongeren te bereiken, die door de jeugdhulpverlening niet bereikt worden. Voorlopig kennen beide sectoren elkaar onvoldoende en zijn er weinig contacten op het terrein. Bij de toetsing van de hypothesen zijn de voordelen aangehaald, welke bijdrage het jeugdwelzijnswerk kan bieden voor de sector van de jeugdhulpverlening: een betere toeleiding van jongeren naar de hulpverlening, de kennis over maatschappelijk kwetsbare jongeren vergroten, betere bekendmaking van het aanbod, een interessant laagdrempelig vrijetijdsaanbod voor jongeren in de jeugdhulpverlening,... De voordelen nodigen uit om op lokaal vlak meer overleg te plegen en samen te werken in een netwerk rond de jongeren, waarbij de verhoging van het welzijn van de jongeren steeds centraal moet staan. Doelstellingen en structuren moeten daarom op elkaar afgestemd worden. Als het goed zit met de communicatie, de samenwerking en het vertrouwen tussen partners, zullen jongeren voortaan minder snel in aanraking komen met het CBJ en/of de jeugdrechtbank. De instellingen zullen bijgevolg minder kwetsend zijn voor de jongeren. Iedereen zal dan actief meehelpen om de vicieuze cirkel van maatschappelijke kwetsbaarheid, waarin sommige jongeren zijn beland, te doorbreken.

2. AANBEVELINGEN

Met onze vaststellingen, kunnen wij een eigen mening vormen. Vanuit onze visie formuleren wij aanbevelingen naar het werkveld en beleid. Aansluitend geven wij suggesties voor verder onderzoek.

Uit voorgaande overzicht zijn de voordelen van een intensere contacten tussen het jeugdwerk en de jeugdhulpverlening naar voren gekomen. Wij voeren een warm pleidooi dat beide sectoren in de toekomst beter met elkaar communiceren en samenwerken. Een goed jeugdbeleid voor alle jongeren, wordt immers niet vanuit één sector gevoerd. De sectoren moeten jongeren in hun gehele context benaderen, willen hulpprogramma's slagen. Afstemming tussen sectoren is dan een noodzakelijke eis. Los daarvan formuleren wij op een opsommende wijze nog enkele adviezen.

2.1. WERKVELD

De doodoener dat kinderen en jongeren het recht hebben om niet te participeren, gaat niet op. Die stelling houdt het gevaar in dat wij kinderen en jongeren die zich niet herkennen in het bestaande aanbod, uit het oog verliezen. Gevolg is wel dat zij het aanbod niet mee bepalen. Ze komen pas weer in het vizier wanneer ze overlast veroorzaken. Dan moeten er ingrijpender werkvormen aan te pas komen.

Jeugdwerkers en hulpverleners moeten daarom meer vindplaatsgericht werken. Veel jongeren worden niet bereikt en blijven op straten en pleinen hangen. "Hangjongeren" en ouders moeten aangesproken worden. Dan pas krijgen sectoren een idee over de interesses en noden, die bij jongeren en ouders aanwezig zijn. Door het organiseren van spraakmakende activiteiten op openbare plaatsen kunnen jeugdwerkers de aandacht van de "moeilijkste" jongerengroepen trekken. Deze initiatieven kunnen eveneens het verkeerde imago bij ouders doen wegnemen. Hulpverleners moeten betere contacten leggen met straathoekwerkers en moeten zich richten op organisaties, die met de meest kwetsbare jongeren werken.

Het jeugdhulpaanbod van eerstelijnsdiensten is onvoldoende bekend. Als maatschappelijk kwetsbare jongeren op het juiste moment de juiste informatie en adviezen ontvangen, kan een escalatie van problemen makkelijker vermeden worden. De communicatiestrategieën van de deelsectoren zijn aan herziening toe. Zelf moeten ze meer inspanningen leveren door het opzetten van betere preventie-initiatieven. De deelsector gaat dan ook op zoek naar partners, die hun aanbod bekend mee helpen

bekend maken bij ouders en jongeren. Onderwijsvoorzieningen nemen daarbij een prioritaire plaats in, omdat zij alle jongeren bereiken.

De omslachtige procedures, voornamelijk bij de hulpverlening op de tweede, moeten aangepast worden naar de moeilijk bereikbare doelgroepen toe. Net in deze voorzieningen zitten momenteel de meest kwetsbare jongeren. Zij voelen zich niet thuis in het aanbod en komen zo vlugger in aanraking met het gerecht. Hulpverleners moeten meer hun locatie verlaten. Jongeren willen concrete vooruitgang vaststellen en moeten zich aangesproken voelen. Met jongeren moet je uit een concrete situatie praten door met hen naar werk of een school te zoeken, door samen met hen activiteiten te gaan doen of iets te gaan drinken. Zo creëert de hulpverlener een totaal andere ingangspoort, waardoor jongeren vlugger hun vertrouwen geven. Dan worden ook de meest ernstige onderwerpen vlugger bespreekbaar.

Voor de jongeren tussen 18 en 30 jaar hebben WMKJ's geen specifiek aanbod. Wij pleiten er om voor deze groep een goed netwerk van "nazorg" op te zetten rond "wonen, weten, werken". Ze moeten kunnen deelnemen aan het leven van elke dag. Daarom moet er ingespeeld worden op alle risicofactoren die zich daarmee verband houden: hun leefomgeving opwaarderen, ontwikkelen van vormingprogramma's in het kader van deeltijdse leren en vorming, uitwerken van tewerkstellingsprogramma's, ... De betrokkenheid van de jongeren moet centraal staan.

Het optimisme dat allochtone kinderen en jongeren veel gebruik maken van Nederlandstalige onderwijsvoorzieningen moet voor ons gerelativeerd worden. Jongeren lopen een taalachterstand op, kunnen niet volgen op school, bouwen een problematische schoolcarrière uit,... Ouders beseffen dat vaak niet en kinderen worden ontgoocheld. Het werkveld dat zich naar jongeren richt, moet ouders attent maken op de (te) zware belasting voor hun kinderen.

Nederlandstalige en Franstalige organisaties weten elkaar soms moeilijk te vinden om het onwelzijn bij jongeren te bestrijden. Een overzicht van alle actoren in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest die zich op het terrein van het welzijn van jongeren begeven, in de vorm van een zakboek lijkt ons een interessant idee.

2.2. BELEID

Jongeren die zich in de spiraal van de maatschappelijke kwetsbaarheid bevinden, zijn meestal voor de eerste keer gekwetst in de school. De overheid moet initiatieven nemen om de populatie van leerlingen in scholen "diverser" te maken. Dan kunnen concentratiescholen, bestaande uit kinderen uit gezinnen met een lage sociaal-economische status, tot het verleden gaan behoren. Ook het veelvuldig wegsturen van jongeren uit scholen moet een halt toegeroepen worden, want het lost niets op, integendeel. Leerkrachten, CLB-medewerkers, e.a. moeten kinderen met problematische schoolcarrières optimaal en langdurig kunnen begeleiden.

Preventie is geen prioriteit van het beleid. Wij willen dat er een forse financiële investering komt om een deugdelijk preventiebeleid te voeren.

Structuren aanpassen zodat ze minder kwetsend worden, goede vormingen voorzien voor medewerkers, een goed gediversifieerd personeelskader uitbouwen, rechtstreekse acties naar jongeren toe, vindplaatsgericht en leefgerichtwereld werken, een laagdrempelig systeem van opvoedingsondersteuning uitwerken, bijzondere aandacht tonen voor kwetsbare groepen, ... zijn maar een greep uit de vele mogelijkheden.

Resultaten zijn weliswaar niet onmiddellijk meetbaar, maar de terugverdieneffecten zullen volgens ons lonend zijn. Op middellange termijn zullen goede primaire en secundaire preventie-initiatieven de ingrijpendste vormen van jeugdhulpverlening voor veel jongeren overbodig maken. Een groot aantal jongeren zal dan tenminste de ervaringen binnen de (ingrijpende) jeugdhulpverlening ontlopen hebben.

Het plan van de Integrale Jeugdhulpverlening houdt onvoldoende rekening met de Brusselse situatie, waar nog veel meer taalgemengde gezinnen zijn en Frans de meest gesproken taal is. Er moeten meer bruggen gebouwd worden met het Franstalige aanbod. De Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie kan hierbij een voortrekkersrol vervullen.

Het plan Integrale Jeugdhulpverlening richt zich enkel tot minderjarigen. Voor de dienstverlening van het CGGZ en het CAW vormt dit geen probleem, omdat zij niet volgens leeftijden werken. Het CLB stopt wanneer de jongere het secundair onderwijs verlaat en het Comité Bijzondere Jeugdzorg richt zich uitsluitend op -18-jarigen. Er zijn momenteel geen overgangsmaatregelen voorzien. Wat gebeurt er als de jongere nog in de jeugdhulpverlening zit en de CLB-medewerker vervult de functie van trajectbegeleider? Het beleid dient de maatregelen te expliciteren om een vlotte overgang te garanderen.

Jeugdwerkers en hulpverleners vinden dat hun organisaties onderbemand zijn. WMKJ's hebben onvoldoende personeel om "moeilijke" jongeren aan te spreken en de sector van de jeugdhulpverlening werkt veel met wachtlijsten. Naast financiële impulsen van overheden, die het belang van de sectoren naar waarde moeten schatten, is een inkrimping van de bureaucratische slokop een prioriteit. Jeugdwerkers en hulpverleners moeten tot meer uren dienstverlening komen. In sommige diensten wordt er geklaagd dat medewerkers o.w.v. de werkdruk, nog weinig tijd vinden om interessante vormen te volgen.

2.3. VERDER ONDERZOEK

Met dit onderzoek hebben wij gepeild naar de kennis en meningen van professionele werknemers. In een vervolgonderzoek moet er rechtstreeks gepeild worden naar de mening van jongeren zelf. Daarbij wordt gekeken naar hun ervaringen en wensen m.b.t. de instellingen. Een onderzoek naar de motieven van jongeren om al dan niet deel te nemen aan het aanbod van de verschillende organisaties, kunnen leerrijk zijn. In de toekomst kan het aanbod van de instellingen dan beter afgestemd worden op maat van de jongeren.

De theorie van de maatschappelijke kwetsbaarheid heeft ons aangetoond dat organisaties veel verantwoordelijk in zich dragen zodat jongeren zich vlugger op niet-gewaarde manieren uiten. Via verder onderzoek willen wij de bereidheid en de mogelijkheid van de sectoren aftasten om zich aan te passen aan de noden van maatschappelijk kwetsbare jongeren.

BIBLIOGRAFIE

1. INTERNETBRONNEN

CAW Mozaïek – Deelwerking De Hallen. Geraadpleegd op 21 mei, 2005, op <http://www.dehallen.org>

CAW. *Visie CAW*. Geraadpleegd op 2 april, 2005, op http://www.caw.be/default.asp?hoofdstuk=caw&page=wat_home

CGGZ. *Algemene werking van een Centrum Geestelijke gezondheidszorg*. Geraadpleegd op 2 april, 2005, op <http://users.pandora.be/cggz.aeneas/Algemeen/algemeen.htm>

CLB De Kempen. *Wat is een CLB?* Geraadpleegd op 2 april, 2005, op <http://www.clb-kempen.be/clbkframe.htm>

2. BOEKEN – TIJDSCHRIFTARTIKELS - ONDERZOEKEN – ANDERE BRONNEN

Baarda, D.B. & de Goede, M.P.M. (1995). *Basisboek. Methoden en technieken. Praktische handleiding voor het opzetten en uitvoeren van onderzoek*. Houten: Stenfert Kroese.

BWR. (Ed.). (2003). *Jeugdhulpverlening: een recht voor alle Brusselse jongeren. Een project van het Brussels Overleg Jeugdzorg. Werkgroep moeilijk doorverwijsbare jongeren*. Brussel: Auteur.

BWR. (2004). *Implementatietabel*. Niet-gepubliceerd werkinstrument, Auteur, Brussel.

CAW Mozaïek. *Preventie*. Niet-gepubliceerd werkinstrument, Auteur, Brussel.

De Donder, E., Rosiers, J. & Van den Berghe, E. (z.d.). *Thuis in vrije tijd : een verkennend onderzoek over preventie van alcohol -en drugproblemen in jeugdwerkingen met maatschappelijk achtergestelde jongeren*. Brussel : Vereniging voor alcohol -en andere drugproblemen.

Helsen, K., Van den Heuvel, R., Van Duppen, J., Roegiers, J. (2004). *Voorstel van decreet betreffende de integrale jeugdhulp. Tekst aangenomen door de plenaire vergadering. 5 mei 2004.* Brussel: Vlaams Parlement.

Hermans, G., Van Assche, V. & Lauwers, J. (2000). *Omgaan met grenzen: reflecties van jeugdwerkers en opvoeders. Rapportering van de vierde fase van het onderzoeksproject 'Zorg en Maatschappelijke Integratie', uitgevoerd in opdracht van de Minister van Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen.* Antwerpen: Universitaire Instelling Antwerpen.

Huysmans, H. (2004). Jeugd en Welzijn. De vlag die een diverse lading dekt. In Burssens, D., De Groof, S., Huysmans, H., Sinnaeve, I., Stevens, F., Van Nuffel, K., et al. (Eds.). *Jeugdonderzoek belicht. Voorlopig syntheserapport van wetenschappelijk onderzoek naar Vlaamse kinderen en jongeren (2000-2004)* (p. 141-161). Onuitgegeven onderzoeksrapport, Katholieke Universiteit Leuven, Vrije Universiteit Brussel & Universiteit Gent, Leuven, Brussel & Gent

Kaethoven, A. (1997). *Het jeugdwelzijnswerk met maatschappelijk kwetsbare groepen : een inventaris van de mogelijkheden en de knelpunten in de Antwerpse praktijk.* Niet-gepubliceerde licentiaatsverhandeling. Katholieke Universiteit Leuven, Leuven.

Kluwer Uitgeverij (Ed.) (2004). *Wegwijzer voor de sociale sector. Wetgeving en toelichting 2004.* Mechelen: Kluwer.

Knorth, E.J. & Smit, M. (1999). *Planmatig handelen in de jeugdhulpverlening.* Leuven: Garant.

Jeugdraad voor de Vlaamse Gemeenschap. (2001). *Advies betreffende het strategisch plan Integrale Jeugdhulpverlening.* Brussel: Auteur.

Messing, C.T.H.M., Nijkerk, J.H. & Scholte, E.M. (1993). Populatiekenmerken in de ambulante jeugdhulpverlening. *Kind en Adolescent*, 14 (4), 227-240.

Notten, A.L.T. (2004). *Een eeuw jeugdbeleid in Rotterdam. Hoe geduldig moeten opvoeders zijn?* Onuitgegeven tekst. Z.p.

Pauwels, K. (1994). *Toegankelijkheid van reguliere welzijnsvoorzieningen voor migranten. Twintig voorstellen op basis van recent Nederlands en Vlaams onderzoek*. Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement Welzijn, Volgezondheid en Cultuur. Administratie Gezin en Maatschappelijk Welzijn. Centrum voor Bevolkings- en gezinsstudien.

Schuyt, C.J.M. (1995). *Kwetsbare jongeren en hun toekomst. Beleidsadvies (mei 1995) gebaseerd op literatuurverkenning*. Amsterdam: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Van Assche, V., Hermans G. & Lauwers J. (1998). *Jeugdwerk met maatschappelijk achtergestelde jongeren: tussen zorg en vrije tijd? Rapportering van de eerste fase van het onderzoeksproject 'Zorg en Maatschappelijke Integratie', uitgevoerd in opdracht van de Minister van Cultuur, Gezin en Gelijke Welzijn*. Antwerpen: Universitaire Instelling Antwerpen.

Van der Ploeg, J.D. (2003). *Knelpunten in de jeugdzorg. Onderbelichte voorwerpen*. Rotterdam: Lemniscaat.

Van de Walle, I. (2002). *Integrale Jeugdhulpverlening in het nieuw. Verslag van een Nitrox-studiedag*. KRAX, 2 (3), 31-36.

Van Welzenis, I. (1995). *Het toekomstperspectief en zelfconcept van maatschappelijk kwetsbare en delinquente jongens*. Doctoraatsdissertatie, Katholieke Universiteit Leuven, Leuven.

Vettenburg, N., Walgrave L., van Welzenis I. (2002). *Preventie m.b.t. de jeugd inzake welzijn en gezondheid : visie en ontwikkeling van instrumenten. Een onderzoek in opdracht van Mieke Vogels, Vlaams Minister van Welzijn, gezondheid, gelijke kansen en ontwikkelingssamenwerking*. Leuven: Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie.

Vollebergh, W.A.M. (2003). *Gemiste kansen. Culturele diversiteit en de jeugdzorg*. *Kind en Adolescent*, 24 (4), 209-221.

Walgraeve, L. (1996) *Confronterende Jongeren*. Leuven: Universitaire Pers.

Walgrave L. (2002). Het individueel traject van de maatschappelijke kwetsbaarheid. In Goris P. & Walgrave L. (Eds.), *Van kattenkwaad en erger. Actuele thema's uit de jeugdcriminologie* (p. 41-51). Leuven-Apeldoorn: Garant.
